

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Ana Rozman

NOVA RELIGIJSKA GIBANJA AZIJSKEGA POREKLA V SLOVENIJI

Diplomsko delo

Ljubljana 2007

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Ana Rozman

Mentor: doc. dr. Aleš Črnič

NOVA RELIGIJSKA GIBANJA AZIJSKEGA POREKLA V SLOVENIJI

Diplomsko delo

Ljubljana 2007

Zahvala

Rad bi se zahvalila mentorju za vse napotke med nastajanjem moje diplomske naloge.

Posebna zahvala pa gre moji družini za vso potrpežljivost in spodbudo v času mojega študija.

NOVA RELIGIJSKA GIBANJA AZIJSKEGA POREKLA V SLOVENIJI

V današnjem globaliziranem svetu se religije, ki so bile nekoč omejene zgolj na določeno območje, vse bolj širijo po vsem svetu. S tem ko se »prenašajo« v nova okolja, se prepletajo z lokalnimi religijami, navadami, vraževerjem ... in tako dobivajo povsem nove dimenzije. Posledično se oblikujejo številne nove skupine, ki jih zaradi njihovih značilnosti ne moremo uvrstiti v nobeno od obstoječih religij. Te skupine so med sabo zelo različne, hkrati se neprestano spreminjajo in jih ne moremo dokončno definirati, poleg tega imajo nekateri izrazi, s katerimi smo v preteklosti opisovali te novonastajajoče skupine (npr. sekte in kulti), negativno konotacijo, zato se je med raziskovalci religijskih pojavov uveljavil enoten izraz nova religijska gibanja (NRG). NRG svoje doktrinarne osnove črpajo iz zelo različnih idej. V svoji diplomski nalogi sem se osredotočila predvsem na NRG, ki izhajajo iz azijskih religij: budizma, hinduizma, daoizma, konfucianizma in šintoizma. Tudi v Sloveniji je v zadnjih letih čutiti vse večji vpliv azijskih religij, kar je vidno predvsem v številnih NRG in ostalih new age skupinah, ki izhajajo iz azijskih religij – nekatera od teh gibanj se bolj natančno držijo izvornih nauk kot druga.

Ključne besede: nova religijska gibanja, new age, budizem, hinduizem, religija.

NEW RELIGIOUS MOVEMENTS OF ASIAN ORIGIN IN SLOVENIA

In today's globalised world religions which were restricted to a specific area spread more and more around the world. When being »imported« into new environments, the religions intertwine with local religions, customs, superstitions ... That way they acquire completely new dimensions. Consequently numerous new groups are being formed, which cannot be classified in any of the established religions due to their characteristic. Those groups differ from each other and change constantly and therefore cannot be fully defined. Moreover, some terms which were used to describe those emerging groups, for example sects and cults, have a negative connotation. Therefore a single term has been accepted among researches – new religious movements (NRM). New religious movements are copying their doctrinal basis from various ideas. In my thesis I focused particularly on new religious movements which originate from Asian religions, such as Buddhism, Hinduism, Daoism, Confucianism and Shinto. In recent years, a growing influence of Asian religions can be felt in Slovenia as well, which is evident in numerous new religious movements and other new age groups, originating from Asian religions. Some of them follow the original teaching more faithfully than the others.

Key words: new religious movements, new age, Buddhism, Hinduism, religion.

KAZALO

1. UVOD	7
2. OPREDELITEV OSNOVNIH POJMOV	9
2.1 SOCIOLOŠKA DEFINICIJA RELIGIJE	9
2.2 TIPI VERSKIH SKUPNOSTI.....	10
2.2.1 Cerkev.....	11
2.2.2 Denominacija	11
2.2.3 Kult.....	12
2.2.4 Sekta ali ločina.....	13
3. NOVA RELIGIJSKA GIBANJA (NRG)	15
3.1 KLASIFIKACIJE NRG.....	17
3.2 KLASIFIKACIJE NRG PO WALLISU	18
3.2.1 Svet zavračajoča NRG.....	18
3.2.2 Svetu pritrjujoča NRG.....	20
3.2.3 Svetu prilagajajoča se NRG	21
3.3 KAJ NRG PONUJAJO SVOJIM ČLANOM?.....	22
4. NEW AGE ALI NOVA DOBA	25
4.1 »PRESEDNIK NOVE DOBE«	27
5. AZIJSKE RELIGIJE	30
5.1 HINDUIZEM	30
5.2 BUDIZEM.....	32
5.2.1 Zen budizem.....	33
5.3 DAOIZEM (TAOIZEM).....	35
5.4 KONFUCIANIZEM.....	36
5.5 ŠINTOIZEM	37
6. PRENOS AZIJSKIH RELIGIJ NA ZAHOD	38
6.1 PRENOS AZIJSKIH RELIGIJ NA SLOVENSKO OZEMLJE	40
7. VERSKE SKUPNOSTI AZIJSKEGA POREKLA V SLOVENIJI	43
7.1 DELITEV NRG AZIJSKEGA IZVORA V SLOVENIJI	44
7.2 NRG, KI TEMELJIJO NA HINDUIZMU.....	45
7.2.1 Mednarodna skupnost za zavest Krišne	45
7.2.2 Hinduistična verska skupnost v Sloveniji	47
7.3 NRG, KI TEMELJIJO NA BUDIZMU	49
7.3.1 Budistična kongregacija Dharmaling – Vadžrajana	49
7.3.2 Buddha Dharma – Zveza budistov v RS.....	50
7.3.3 Soka Gakkai.....	51
7.3.4 Društvo theravadskih budistov Bhavana.....	52
7.3.5 Madhyamika, Slovensko budistično društvo Srednja pot.....	53
7.4 SKUPINE, KI SE UKVARJAJO Z JOGO	53
7.4.1 Ezoterična šola tanre »Vama Marga«	56
7.4.2 Društvo Namaste.....	56
7.4.3 Suryašakti yoga	57
7.4.4 Joga v vsakdanjem življenju.....	57
7.4.5 Joga center Devi.....	58

7.5	OSTALE SKUPINE	58
7.5.1	<i>Teozofsko društvo v Sloveniji</i>	58
7.5.2	<i>Društvo Lotos</i>	59
7.5.3	<i>Društvo Satya</i>	60
7.5.4	<i>Sahaja joga</i>	60
7.5.5	<i>Transcendentalna meditacija</i>	61
7.5.6	<i>Tao In – društvo za krepitev telesa, uma in duha</i>	62
7.5.7	<i>Duhovna univerza</i>	62
7.5.8	<i>Feng shui akademija</i>	63
8.	SKLEP	64
9.	SEZNAM VIROV	66

1. UVOD

»Religija je najbolj univerzalna od vseh človekovih dejavnosti preprosto zato, ker je vse človeško – od slikanja, naslade do pisanja sociologije – utemeljeno kot religiozen pojav« (Bauman 1998: 56).

Nova religijska gibanja (v nadaljevanju diplomske naloge NRG) so že nekaj desetletij pogost predmet novinarskih zgodb, predvsem v senzacionalističnih medijih. Študije NRG so se razvile prav zato, ker so kulti v poznem 20. stoletju na modernem Zahodu postali »družbeni problem«. Preučevanje NRG tako traja še nekaj desetletij – po navedbah Gordona Meltona je bilo v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja preučevalce NRG mogoče prešteti na prste ene roke, danes pa že poteka na akademski ravni (glej Lewis 2004: 3). Preučevanje NRG je torej odgovor na hitro rast kultov od sedemdesetih let dalje, k temu pa so prispevale tudi nekatere tragedije – Aum Shinrykyo (napad s plinom na podzemno železnico na Japonskem), Davidovci (The Branch Davidians), Solarni tempelj, Nebeška vrata (v vseh treh primerih so se dogajali množični samomori, v nekaterih primerih tudi umori – vključeni so bili celo otroci). Razprave o teh grozotah potekajo po vsej Evropi in Ameriki; o tem se je razpravljalo celo v parlamentih. Ob tem so kulti deležni številnih obtožb, kot so pranje možganov, ekonomsko in seksualno izkoriščanje članov itd. »Demonizacija kultov je produkt družbe v poznem 20. stoletju, ki je močno povezan z industrijsko družbo,« je zapisal Beckford (2003: 29). Po drugi strani pa posamezne azijske religije, predvsem budizem, dobivajo prostor tudi v popularni kulturi. K temu vsekakor prispevajo tudi hollywoodske zvezde, svetovno znani glasbeniki ter športniki (Richard Gere sodeluje v kampanji za osvoboditev Tibeta, Madonna se je pred časom intenzivno ukvarjala z jogo – danes jo sicer bolj zanima kabala, Roberto Baggio je budist ...).

Še en razlog, zakaj so se NRG v taki meri razmahnila ravno v zadnjih desetletjih, je gotovo ta, da se je svet v drugi polovici 20. stoletja s pomočjo vse bolj popolnih transportnih in komunikacijskih poti zares globaliziral. Ob tem se postavlja vprašanje, kako bi se morala spremeniti NRG, da bi jih sprejela širša družba.

V svoji diplomski nalogi bom ugotavljala, katera religijska gibanja azijskega izvora so

prisotna v Sloveniji, koliko jih je, kakšne so njihove doktrinarne osnove in od kod izvirajo, kako so organizirana, koliko pripadnikov imajo in kdo so ti pripadniki.

V prvem delu diplomske naloge bom najprej opredelila religijo, tipe verskih skupnosti, različne oblike NRG ter na kratko opisala glavne azijske religije. V nadaljevanju se bom posvetila tistim azijskim religijskim skupinam, ki se pojavljajo tudi v slovenskem prostoru. Ugotavljala bom, koliko je teh religij, kakšna je struktura prebivalstva, ki pripada tem religijam, in kolikšen delež prebivalstva pripada tem novejšim azijskim religijam v Sloveniji. V sklepnem delu bom strnila ugotovitve in preverila na začetku postavljene hipoteze.

V svoji diplomski nalogi postavljam naslednje hipoteze:

- V Sloveniji je vse več različnih azijskih religijskih skupin.
- Te skupine doktrinarno večinoma izvirajo iz indijske tradicije (največ je budističnih in hindujskih skupin).
- Pripadniki teh skupin so predvsem bolj izobraženi in mlajši prebivalci (v primerjavi s krščanstvom).

2. OPREDELITEV OSNOVNIH POJMOV

2.1 SOCIOLOŠKA DEFINICIJA RELIGIJE

Že od nekdaj obstaja problem definiranja religije. Skozi zgodovino so se sicer pojavljali številni poskusi definiranja; prve definicije so bile necelovite oz. preveč ozko usmerjene. Pogosto se je dogajalo, da določena definicija, ki je bila »veljavna« v eni kulturi, v drugi preprosto ni funkcionirala.¹

Religija je družbeni konstrukt; o tem se je govorilo že v antični Grčiji. Ksenofanes je (okrog leta 580–480 pred našim štetjem) prvi sklepal, da človek ustvarja bogove po lastni podobi.²

V grobem sicer ločimo dva osnovna pristopa k definiranju religije:

1. *vsebinske oz. substancialne definicije* poskušajo odgovoriti na osnovna vprašanja: kaj je religija, kateri elementi jo ločijo od nereligioznih kategorij ... Te definicije so bolj eksplicitne od funkcionalnih, so ožje, praviloma ekskluzivistične, omogočajo jasnejše ločevanje religijskih od nereligijskih pojavov in temeljijo na zahodnem – krščanskem pogledu na svet;
2. *funkcionalistične definicije* religijo določajo glede na funkcijo, ki jo ima za posameznika in družbo. Religija je torej lahko nekaj, kar opravlja neko funkcijo. Lahko povezuje družbo (integracijska funkcija), lahko krepi kolektivno zavest, lahko tudi opravlja kompenzacijsko funkcijo, ali pa celo legitimizira oz. upravičuje določeno družbeno stanje (npr. določen družbeni red), poleg tega lahko tudi osmišlja človekovo življenje nasploh. Funkcionalistične definicije navadno vsebujejo večino elementov vsebinskih definicij in so na splošno širše od njih. Njihova dobra stran pa je, da jih prav zato lažje uporabljamo za preučevanje medkulturnih elementov religije (glej Črnič 2001b: 1009–1011).

Emile Durkheim je sicer leta 1912 v knjigi *Elementarne oblike religioznega življenja* predstavil svoj pogled na religijo. Izhajal je iz dejstva, da vse religije ne poznajo boga niti »nadnaravnega«, zato je domneval, da družbe delijo svet na dve kategoriji: sveto oz. sakralno in posvetno oz. profano. Na podlagi tega je zapisal, da je religija »enoten sistem verovanj in praks, povezanih s svetimi stvarmi«.

Durkheim je tudi trdil, da družba ne more obstajati brez skupnih vrednot in prepričanj, ki tvorijo kolektivno zavest. In religija po njegovem mnenju krepi kolektivno zavest. Poudaril pa

¹ Primer: religija je verovanje v boga ... – to velja za krščanstvo, za budizem pa ne.

² Bogovi v antični Grčiji so se namreč oblačili, čustvovali in komunicirali kot ljudje.

je tudi pomembnost kolektivnega čaščenja. Ko se člani neke družbene skupine zberejo pri religioznih ritualih in skupaj izražajo vero v skupna prepričanja, se s tem krepi integracija družbe (glej Haralambos 1995: 454).

Bainbridge in Stark o religiji pravita, da je »rezultat družbene iniciative, njen glavni namen pa je ustvariti, obdržati in (iz)menjati nadnaravno kot splošno sredstvo kompenzacije« (Bainbridge in Stark 2003: 60).

Vsaka religija vsebuje sistem verovanj o svetu, ki določajo človekov 'poslednji smisel' in področje svetega, ki zahteva odnos strahospoštovanja in je zaščiten s tabuji. Običajno religija ponuja odgovore na osrednja vprašanja o smislu življenja, o kozmogoniji, pa tudi tolažbo zaradi trpljenja in neizogibnosti smrti. Temeljne resnice religija utemeljuje in utrjuje s prakso, ki največkrat podpira in vzdržuje obstoječi družbeni red ter hkrati združuje posameznike v neko skupnost. Ritualni vključujejo religijske festivale, obrede prehoda (rojstva, poroke, pogrebi) in podobne dejavnosti, ki simbolno povezujejo duhovni in materialni svet (Črnič 2001b: 1010).

Religije torej ni mogoče natančno (dokončno) definirati, saj se s spreminjanjem pojava religij temu prilagajajo tudi definicije. Ameriški filozof Rem B. Edwards je navedel nekaj najpogostejših družinskih lastnosti religij: verovanje v nadnaravna ali superiorna bitja, kompleksen pogled na svet, ki vsebuje razlago smisla človekovega življenja, vera v posmrtno življenje, moralni kodeks, ki sankcionira superiorno bitje ali bitja, upoštevanje vprašanja zla v svetu, teodiceja kot vprašanje smiselnosti trpljenja, molitev in rituali, sveti objekti in mesta, razodete resnice, določena izkustva, kot npr. misticizem in strahospoštovanje, globoka in intenzivna skrb za nekaj, institucionalizirano družbeno deleženje nekaj izmed teh potez ...

Ob tem je Edwards poudaril, da nobena religija ne vsebuje vseh družinskih lastnosti religij in tudi nobena posamezna lastnost ni nujna sestavina neke določene religije. Je pa res, da imajo nekatere svetovne religije več, druge pa spet manj navedenih družinskih lastnosti (glej Edwards v Smrke 2000: 23–29).

2.2 TIPI VERSKIH SKUPNOSTI

Britanski sociolog Roy Wallis je religijske organizacije na podlagi zunanje in notranje predstave razdelil na cerkev, denominacijo, sekto in kult (kot kaže spodnja tabela). Z zunanjo

predstavo je mislil na to, kako določeno religijsko skupino sprejema širša družba (kakšen ugled ima v družbi), notranja predstava pa se osredotoča na to, kako se določena religijska skupina dojema sama (ali se ima za edinstveno ali pluralistično legitimno).

Tabela 1: Wallisova tipologija religioznih organizacij

	ugledna	deviantna
edinstveno legitimna	CERKEV	SEKTA
pluralistično legitimna	DENOMINACIJA	KULT

2.2.1 Cerkev

Troeltsch je pojem cerkve oblikoval na podlagi srednjeveškega izkustva krščanstva v zahodni Evropi. Ta oblika verske skupnosti hoče biti univerzalna – želi si zajeti ves svet, vsem ljudem razodeti svoj nauk in vsiliti svojo oblast. V realnosti ji popolne univerzalnosti nikoli ni uspelo doseči, je pa vsaj v nacionalnih mejah pogosto postala prevladujoča verska ustanova. Cerkev podpira vladajočo politično institucionalno ureditev in je tudi sama v nekem smislu del ureditve neke družbe, navadno tisti del, ki legitimira celotno ureditev.

Položaj cerkve kot vladajoče ustanove pa ni nikoli trajno zajamčen, cerkev lahko namreč s časom preide v denominacijo³ ali celo v sekto.⁴ Pa tudi sicer je položaj cerkve v današnjem času vse bolj pod vplivom modernizacije in sekularizacije, vse bolj je tudi v ospredju ločitev cerkve od države, tako da se zdi, da se cerkev svojemu nekdanjemu položaju ne more več približati.

Otroci sicer postanejo člani cerkve avtomatsko, takoj po rojstvu – o tem odločajo njihovi starši – njihov pristop pa je navadno obeležen s posebnim obredom (krstom) (glej Flere in Kerševan 1995: 88–89).

2.2.2 Denominacija

Pojem je v znanosti uveljavil Američan R. Niebuhr, ki je pojav opazoval predvsem s stališča krščanskih nazorov. Po njegovem mnenju so denominacije izraz zmage posvetne družbe nad

³ V Angliji zmanjšanje vpliva anglikanske cerkve – čeprav ima formalni status državne cerkve – razlagajo kot postopno prelevitev v denominacijo.

⁴ To velja za rusko pravoslavno cerkev v času komunističnega režima.

krščanstvom in večjega prilagajanja krščanstva družbenim razmeram, kot to dovoljujejo krščanske vrednote. V tem smislu je po mnenju Niebuhra treba razumeti tudi izraz sekularizacija.

Pojem denominacije sicer izhaja iz ameriškega izkustva, postaja pa vse bolj aktualen tudi za moderno družbo.

Denominacije so torej neke vrste verskih skupnosti, ki ne zajemajo večine prebivalstva nekega področja (države) – in to tudi ni njihov namen. Navadno so nekoliko večje od sekt, vendar so bolj strpne do drugih verskih skupnosti (kot sekte) in nimajo ostro odklonilnega stališča do vladajoče družbene ureditve, niti si ne lastijo monopola nad religijsko resnico (glej Flere in Kerševan, 1995: 94–95). Denominacija je nekakšna vmesna stopnja med sekto in cerkvijo. Pripadniki denominacij pripadajo vsem družbenim slojem, ampak vseeno niso tako povezani z višjimi družbenimi razredi kot cerkve (glej Črnič 2003: 120–121).

2.2.3 Kult

Termin kult je v sociologiji religije leta 1931 prvi uporabil Troeltsch. Kasneje so se z definicijo kulta⁵ ukvarjali še številni drugi avtorji,⁶ njegov pomen pa se je skozi zgodovino tudi nekoliko spreminjal. Troeltsch je z besedo kult opisoval neko stransko teoretsko kategorijo religijskih pojavov v zahodnih kulturah. Vse od takrat je bil kult nekakšna »preproga«, pod katero so pometli vse tako ali drugače problematične religijske pojave. Posebno v zadnjih desetletjih je bila beseda kult pogosto uporabljena za opis številnih »neprijjubljenih« in za okolico motečih religijskih skupin. Kult je tako postopoma popolnoma izgubil svoj nekdanj nevtraln pomen, zato so se številni sociologi religije začeli zavzemati za to, da se beseda kult nadomesti s kakšnim bolj nevtralnim izrazom (glej Richardson 1998: 29–37).

»Kult je najmanj jasno institucionalizirana, najmanj organizirana oblika verske skupnosti, je fluidna in amorfna oblika, zato je morda bolj točno govoriti o gibanju kot o skupnosti,« je o

⁵ Kult [latinsko, »negovanje«], celovitost vseh oblik skupnega občevanja ljudi z nadnaravnimi silami v besedah in dejanjih (obred, bogoslužje). Osrednji del kulta pomenijo zaklinjanja in žrtvovanje, pogosto tudi orgiastična praznovanja. Nekatere religije imajo, predvsem za duhovnike, izdelane posebne predpise za pripravljanje in prirejanje svojih kultov (Leksikon, 2006: 2239).

⁶ Npr. Richardson (1978), van Driel in Richardson (1988), Campbell (1972).

kultu zapisal Sergej Flere.⁷ Nauk pogosto ni podrobno razdelan in sloni na majhnem številu verskih trditev (pogosto je razumljiv le ozkemu krogu izbrancev). Članstvo v kultu je prostovoljno, hkrati so pripadniki kulta lahko člani tudi drugih verskih skupnosti, vodstvo kulta pogosto ni jasno definirano (glej Flere in Kerševan 1995: 94–95).

Bainbridge in Stark kult opisujeta kot »družbeno spodbudo, katere glavna naloga je produkcija in širjenje novih in eksotičnih kompenzatorjev«. Niso pa vsi kulti religije, nekateri namreč ponujajo samo magijo za zdravljenje npr. duševnih bolezni in tako ne ponujajo splošnih kompenzatorjev, kot je večno življenje (glej Bainbridge in Stark 2003: 60).

2.2.4 Sekta ali ločina⁸

Goljevščkova pravi, da so sekte »skupine, ki so se odcepile od matične cerkve zaradi različnih vzrokov – iz želje po poglobitvi in prenovi, iz odpora zoper institucionalizacijo, iz občutka izvoljenosti, izbranosti za posebne naloge, iz vneme voditeljev, ki so bili prepričani, da so bili deležni razsvetljenstva ... Za moderne sekte je značilno, da nastajajo okrog karizmatičnih voditeljev, ki trdijo, da poznajo edineveljavni recept za odrešenje.«

Številne sekte zahtevajo skupno življenje v komunah, so zaprte, elitistične, samozadostne – zato člani pogosto prekinejo stike z zunanjim svetom (družinami, prijatelji), v njih veljajo stroga pravila (glej Goljevšček 1992: 148–154).

Tudi Flere o ločinah pravi, da so »manjša verska skupnost, ki se oblikuje z ločitvijo iz neke druge skupnosti, za katero pripadniki ločine menijo, da več ne narekuje resnične vere, da je odstopila, odklonila, zgrešila pravi nauk ...« Tako ločina ostaja znotraj neke širše duhovne tradicije. Zanj je značilno poudarjanje posameznih delov naukov (ki so del skupnosti, od katere se je sekta ločila), vodijo pa jo karizmatični voditelji. Člani sekte se imajo za nekakšno versko elito, kar naj bi bila kompenzacija za deprivilegiran družbeni položaj, zato člani sekt izhajajo predvsem iz nižjih družbenih slojev. Ločine imajo pogosto sovražen odnos do

⁷ Zelo podobno je kult definirala tudi Aleš Črnič: »Kult je najmanj institucionalizirana in organizirana ter najbolj fluidna oblika religijske organizacije. Zanj je značilna maloštevilna pripadnost ter nejasno definirano članstvo« (Črnič 2003: 121).

⁸ Veliki splošni leksikon sekto opisuje takole: sekta [latinsko »ločina, privrženstvo«], oblika religioznih skupnosti, ki temeljijo na radikalnem protestu zoper nauke, pravila in avtoritete kakšne starejše religiozne skupnosti. Prvotni nosilec tovrstnega protesta je večinoma kakšen posameznik (ustanovitelj, prerok, karizmatik). Značilnosti sekte: njeni člani imajo pogosto močan občutek za pripadnost sekti, povezan s potrebo po distanciranju od drugih ljudi, ter zavest o posebni poklicanosti in poslanstvu (2006: 3916–1917).

vladajočih družbenih institucij in celo prepovedujejo kake dejavnosti, ki so sicer v družbi splošno sprejemljive (glej Flere in Kerševan 1995: 90–97).

Wilson za sekte pravi, da so ekskluzivistične – kar naj bi izhajalo iz krščanske tradicije. Njihovo delovanje je vezano na prepovedi iz Biblije oz. njene interpretacije. Sklicevale so se tudi na ohranjanje predpisane biblične usmeritve, kar je tudi zunanjemu opazovalcu omogočilo presojo njihovega delovanja. Sekte same zase pravijo, da so edini vir odrešujoče resnice in tako edine, ki imajo dostop do sredstev zveličanja. Člani sekt so izbranci, na osnovi tega so tudi postavljene nespremenljive meje. Kljubovanje članov in preveč ohlapna prepričanja so razlog za izključitev iz sekte. Med člani sekte se ohranja določena enakopravnost; od vseh se namreč pričakuje določena stopnja vedenja in predanosti (glej Wilson 2001: 91–101).

3. NOVA RELIGIJSKA GIBANJA (NRG)

Skozi zgodovino so se različna verstva širila, se med seboj prepletala, spreminjala, prevzemala lokalne navade posameznih področij, kjer so se pojavljala ... Spremenil se je tudi način izražanja religioznosti, kar je posledica spreminjanja posameznih družb. Povečala se je tako geografska kot tudi socialna mobilnost posameznikov, zvišala se je izobrazbena stopnja prebivalstva, vse večja je tudi izpostavljenost množičnim medijem. Tako so nastajale (in še nastajajo) nove religijske skupine – nekatere so se razvile v večje, spet druge so kmalu zamrle. Za te novejšje religije se je v sociologiji uveljavil izraz nova religijska gibanja.

Ob tem se postavlja vprašanje, katera religijska gibanja glede na čas nastanka sodijo v skupino NRG. Kar zadeva NRG na Zahodu, nekateri avtorji v to skupino štejejo religijska gibanja, ki so nastala od šestdesetih let 20. stoletja naprej, drugi tista, ki so nastala po II. svetovni vojni, spet tretji vsa, ki so nastala v 20. stoletju, nekateri pa celo vsa, ki so nastala po francoski revoluciji (torej po letu 1789) (glej Smrke 2000: 286).

Kerševan je o NRG zapisal:

Nova religijska gibanja je uveljavljen skupen naziv za cerkve, kulte, sekte, kot so (bili) Zedinjujoča cerkev Korejca Moona, Scientološka cerkev, Bhagwan, Hare Krišna, Poslanstvo Božje luči, Transcendentalna meditacija, Univerzalno življenje, Jezusovo ljudstvo, Tempelj ljudstva itd. Pozornosti ni pritegnilo njihovo število oz. množičnost; običajno močno nihajoče število privrženecv se je gibalo na ravni stotin ali tisočev (odvisno od velikosti dežele) in tudi skupne številke običajno niso presegle velikosti deset tisoč. Opazna so bila, ker so se pojavila na novo v modernih zahodnih sekulariziranih okoljih, najprej v ZDA s Kalifornijo kot svojevrstno obljubljeni deželo. Od tam so se širila v zahodno Evropo, in to v velikomestna okolja, pretežno med srednje sloje in še posebej mladino (Flere in Kerševan 1995: 143).

Barkerjeva o NRG pravi, da so nova, če so nastala po II. svetovni vojni, in da so religijska, če odgovarjajo vsaj na nekatera temeljna vprašanja, na katera navadno odgovarjajo religije. Ta vprašanja pa so npr.: ali obstaja Bog? Kdo sem? Kaj je smisel življenja? Ali obstaja življenje po smrti? itd. (glej Barker 1999: 16). Izraz je definiran široko, saj vključuje novo duhovnost, skupine za razvoj človekovega potenciala in nove manifestacije v okviru nekaterih

mainstreamovskih religij. Gibanj je sicer veliko, je pa zato število popolnoma predanih članov nizko. Precej gibanj ima namreč le peščico pripadnikov. Pogosto se je tudi zgodilo, da se je na začetku posameznemu NRG pridružilo več ljudi (na Zahodu tudi več tisoč), kasneje pa so zaradi razočaranja nad tem, kar jim je gibanje ponujalo, iz njega odšli.

NRG so sicer obstajala skozi vso zgodovino – tudi krščanstvo, islam in budizem so bila namreč nekdanj nova religijska gibanja. Je pa treba poudariti, da NRG ne moremo posploševati. Sedanji val NRG v Evropi ni več omejen samo na judovsko-krščansko tradicijo, kot je bilo v preteklosti. Gibanja danes črpajo iz budističnih, hindujskih, muslimanskih, šintoističnih in poganskih idej, poleg tega pa temeljijo celo na psihoanalitičnih idejah Freuda in Junga, političnih ideologijah, znanstveni fantastiki in celo vedah o NLP (glej Barker 2001: 103–104).

Razlogi za uveljavitev izraza NRG:

- Nekateri sociološki izrazi, ki so se uveljavili v vsakdanjem življenju, niso vrednotno nevtralni; izraza »sekte« in »kulti« npr. v sebi nosita izredno negativno konotacijo. Beseda kult se je v medijih pogosto pojavljala kot slabšalni pojem za NRG predvsem v povezavi s pranjem možganov. Nobeno religijsko gibanje samega sebe ne imenuje sekta ali kult, se pa številna opisujejo kot cerkve, pa čeprav jim prevladujoča krščanska cerkev tega statusa ne priznava. Čeprav sociologi, ki uporabljajo te tērmine (kulti, sekte), nimajo v mislih slabšalnih pomenov besed, vseeno obstaja nevarnost, da bo bralec to razumel na tak način. Da bi se izognili tem dvoumnostim, zato sociologi raje uporabljajo vrednotno nevtralen izraz NRG.
- Kategorije, kot so cerkev, sekta, denominacija ali kult, izvirajo predvsem iz krščanske tradicije. Zato je prenos teh izrazov v drugo kulturno okolje lahko problematičen.
- Težko je verjeti, da se bo kdaj uveljavila splošno sprejeta razdelitev religijskih gibanj. Razlog je povsem enak kot pri definiciji religije, kjer prav tako nikoli ne bo dokončne splošne definicije; tako družba kot tudi kultura se namreč neprestano spreminjata, z njima pa se seveda spreminja tudi religija. Klasična delitev cerkev – kult je uporabna predvsem v katoliških družbah, nikoli pa ni bila primerna npr. za ameriško religijsko sceno (glej Wallis 2004: 54–55).

3.1 KLASIFIKACIJE NRG

V sociološki literaturi obstajajo številne klasifikacije NRG. Različne razdelitve NRG so nastale predvsem z namenom lažje analize in interpretacije »novih religijskih pojavov«. Raznolikost NRG je tako velika, da kljub dejstvu, da obstajajo skupine enako usmerjenih gibanj, oblikovanje dokončnih kategorij ali tipov ni mogoče. Merila, na katerih temeljijo klasifikacije NRG, so pogosto brezupno neurejena – če npr. govorimo o gibanjih človeškega potenciala, jih lahko delimo na ezoterična gibanja, pogane, new age skupine, orientalska gibanja, komunska gibanja ...

NRG so največkrat nova samo v novem okolju, sicer pa pogosto izhajajo iz starih, največkrat vzhodnoazijskih tradicij. Nekatera so že dolgo navzoča na Zahodu – v Severni Ameriki in Evropi – spet druga so na osnovi vzhodnih tradicij nastala na Zahodu. Ta gibanja so po vsebini mnogokrat nova samo v smislu predelave ali kombiniranja različnih religijskih tradicij.

Glede na vsebino naukov in prakse torej ločimo naslednje:

- najbolj opazna je »vzhodna naveza« – to so nauki hinduističnega izvora (npr. Hare Krišna), budizem theravadske tradicije iz Indije ali Šrilanke, severni budizem iz Japonske (zen budizem, Soka Gakkai) ali tibetanske tradicije. V to skupino pa spadata tudi kitajska taoistična in konfucianistična kozmološka in etična religioznost, ki izhajata iz Koreje in Japonske;
- bolj ali manj (*ne*)ortodoksna židovsko-krščanska tradicija; pričakovanje božjega kraljestva na zemlji in izžarevanje sporočila Jezusovega evangelija oziroma zgodbe o Jezusu. V manjši meri je navzoč tudi islam;
- zahodna gnosistična ezoterična tradicija. Gnosistična duhovnost in spiritualizem naj bi vseskozi spremljala krščanstvo; pridružuje se tudi ezoteričnim oblikam budizma (glej Flere in Kerševan 1995: 143–146).

Gordon Melton pa razlikuje osem družin NRG:

1. binkoštna,
2. skupna oz. komunalna,
3. krščansko-metafizična,

4. duhovna, psihična, new age,
5. starodavna modrost,
6. magijska,
7. vzhodna in srednjevzhodna,
8. kategorija za religijske skupine, ki jih ni mogoče uvrstiti v nobeno od zgoraj naštetih skupin (Beckford 2003: 33).

3.2 KLASIFIKACIJE NRG PO WALLISU

Roy Wallis je NRG razdelil glede na njihov odnos do sveta. Tako loči svet zavračajoča, svetu pritrjujoča in svetu prilagajajoča se NRG. Seveda so to idealni tipi. V vsakem od naštetih NRG so lahko združene lastnosti več kot enega tipa.

3.2.1 Svet zavračajoča NRG

Primeri svet zavračajočih NRG so: Mednarodna skupnost za zavest Krišne, Združitevna cerkev, Božji otroci, Ljudski tempelj, Božja vrata ipd.

Svet zavračajoča religijska gibanja so veliko bolj religijska kot svetu pritrjujoča gibanja. Trenutno družbeno ureditev vidijo takole: človeštvo je izgubilo stik z bogom in duhovnostjo, v prizadevanju za zadovoljitev svojih materialnih potreb je onesnažilo okolje, družba posameznika vidi zgolj kot sredstvo za doseg nekaterih ciljev, svet je poln konfliktov, pohlepa, neiskrenosti in obupa. Svet zavračajoče gibanje torej obsoja urbano industrijsko družbo in njene vrednote, posebej pa graja dejstvo, da se posameznikov uspeh meri z bogastvom in potrošništvom. Zavrača materializem industrijskega sveta ter si želi bolj ruralnega načina življenja in posvetitev življenja bogu.

Bolj kot k zadovoljevanju svojih potreb svet zavračajoča gibanja težijo k služenju guruju oz. preroku in ostalim, ki mu sledijo. Taka gibanja pričakujejo skorajšnjo spremembo sveta in posledično tudi pričakujejo, da bodo v kratkem zavladata svetu. Ko bodo vsi postali člani tega gibanja ali bodo vsaj v večini, bodo na svetu zavladata nova pravila, vse bo bolj preprosto, z več ljubezni, bolj človeško in duhovno, stari grehi in napake pa bodo izkoreninjeni. To ponazarja politično in religiozno povezanost delovanja svet zavračajočih NRG. V želji, da bi izboljšali svet za boga, se trudijo tudi združiti posvetno in duhovno sfero. Ker je odrešitev

tako blizu, nimajo časa spreobračati vsakega posameznika posebej, ampak skušajo spreobračati množice.

Ta vrsta NRG od svojih članov zahteva popolno predanost. Pripadniki takega NRG morajo tako popolnoma opustiti prejšnji način življenja: prekiniti stike z družino in prijatelji, se odpovedati izobrazbi in karieri. Člani teh gibanj se navadno spreobrnejo zelo na hitro in zato je njihova okolica pogosto šokirana nad njihovim obnašanjem. Tako religijsko gibanje je totalna institucija, ki nadzoruje in organizira vsa področja pripadnikovega življenja. Ne le da morajo ti verniki živeti v skupnosti, ampak morajo zanjo tudi delati. To pa včasih pomeni tudi službo zunaj skupnosti, kar je za neko gibanje, ki ostro zavrača trenutni družbeni red, kar precejšnje tveganje. Obstaja pa še druga možnost, in sicer si nekatera NRG sama zagotovijo sredstva za preživetje, lahko s kmetijstvom ali z lastno proizvodnjo. Seveda pa NRG prejema denar tudi od svojih (novih) članov, donacije od zunanjih privržencev, nekaj pa tudi od prodaje svojih izdelkov. Kljub odklonilnemu odnosu do materializma člani svet zavračajočega NRG pogosto prejema tudi različne denarne pomoči. Pa tudi na ulicah pobirajo prostovoljne prispevke v zameno za letake, revije, svečke ... in celo kaznovani so lahko, če ne zberejo dovolj prispevkov na dan.

Čeprav so si člani teh komunalnih skupnosti navadno zelo blizu in se med seboj tudi poljubljajo, objemajo in dotikajo, imajo navadno stroga pravila, kar zadeva spolnost. Ta je pogosto namenjena zgolj reprodukciji. Poročeni člani skupnosti za zavest Krišne imajo npr. lahko spolne odnose samo v plodnih dneh ženske, in še takrat po obsežni obredni pripravi.

In koga privlačijo svet zavračajoča NRG? Wallis navaja dve kategoriji ljudi. V prvo skupino spadajo tisti pripadniki, ki so v neki družbi marginalni oz. jih je družba marginalizirala. Seveda pa marginalnost sama po sebi ni odločilen dejavnik, kajti svet zavračajoča NRG so tudi sama »zavrnila« številne od pripadnikov teh marginalnih skupin – npr. revne, stare ... V drugo skupino pa spadajo tisti pripadniki, ki si jih zavračajoča NRG vsekakor bolj želijo v svojih vrstah, in to so mladi, dobro izobraženi belci iz srednjega razreda. Zaradi strogega načina življenja številni iz teh gibanj kmalu izstopijo. So pa tudi še drugi razlogi, da imajo svet zavračajoča NRG manjše število članov, npr. skrb javnosti in medijsko poročanje. Ta gibanja so v javnosti navadno zelo nepriljubljena in imajo le malo simpatizerjev, ki v družbi zasedajo pomembne položaje. Povedati je treba tudi to, da v nedemokratičnih družbah ne nastajajo. Javnost je mnenja, da ta gibanja ogrožajo družbo in tudi same člane gibanja.

Pogosto pa je v povezavi s to vrsto NRG slišati tudi tezo o pranju možganov⁹ (glej Wallis 2004: 39–50).

3.2.2 Svetu pritrjujoča NRG

Primeri: scientologija, Transcendentalna meditacija, Erhard Seminars Training (EST), gibanja človeškega potenciala.

Tem gibanjem manjka večina značilnosti, ki jih imajo tradicionalne religije. Lahko da nimajo cerkve, skupnih obredov ali predpisanega načina obnašanja. Zato se mnogokrat soočajo z očitki, da sploh niso religijska gibanja, in posledično tudi z obtožbami, da gre pri tem samo za goljufive spletke, s pomočjo katerih služijo ogromne vsote denarja na račun lahkovernih ljudi. V primerjavi s svet zavračajočimi NRG na obstoječi družbeni red ne gledajo tako kritično, zdi se jim celo, da trenutna družba vsebuje več zelo zaželenih lastnosti. Tudi človeštvo ni tako pokvarjeno in brezbožno. Večji problem je v tem, da smo ljudje po nepotrebnem zaprti in tako ne izkoristimo svojih potencialov. Zato svetu pritrjujoča NRG ljudem ponujajo »sredstva«, s pomočjo katerih se bodo telesno, mentalno in duhovno osvobodili. Treba se je samo naučiti določenih tehnik – za to pa niso potrebne naporene predpriprave, ni niti nobenega trpinčenja niti kontrole misli. Največ, kar se zahteva za vstop v ta gibanja, je mogoče začasna prepoved uživanja alkohola in drog.

Pripadniki teh NRG do neke mere res lahko nasprotujejo določenim vidikom trenutnega družbenega reda, sprejemajo pa obstoječe norme in cilje. Tem NRG se ne pridružimo, da bi pobegnili pred svetom, ampak da bi lažje in bolj polno izkoristili prednosti sveta.

Svetu pritrjujoča NRG družbenega reda ne razumejo kot nepravičnega. Prepričanja teh NRG so individualistična. Vir trpljenja, nesposobnosti in žalosti pa je posameznik sam. Družbene spremembe so potemtakem odvisne od spreminjanja posameznika, ki mora sprejeti odgovornost za stvari, ki se dogajajo okrog njega. Posameznik je v tem primeru odgovoren za vse, kar je in kar počne. Svobodno se odloča, kako bo ravnal v določeni situaciji, zato je tudi sam odgovoren za stvari, ki se mu dogajajo, vključno z neuspehi in boleznimi. V bistvu si

⁹ Teza o pranju možganov se je najprej pojavila v ZDA proti koncu petdesetih let, ko so skušali ugotoviti, zakaj je med nekdanjimi ameriškimi ujetniki iz korejske vojne veliko navdušencev za komunizem. Ugotovili so, da so tem ujetnikom verjetno z različnimi prisilnimi metodami »oprani možgane« in jih na novo programirali. Ta teza se je spet pojavila v času množičnega nastajanja sekt, ko so številni mladi iz svojih družin »pobegnili« v sekte – mnogi raziskovalci tega področja so bili namreč mnenja, da so tudi pripadnikom nekaterih NRG »reprogramirali možgane« (glej Goljevšček 1992: 149).

torej posameznik sam izbira okoliščine, ki nastanejo, tudi neuspehe. Duhovna dimenzija je stvar posameznikovih izkušenj, ne pa stvar družbene realnosti.

Za svetu pritrjujoča NRG je osebnost edini bog, ki obstaja, ali vsaj edini, ki je pomemben. Ta gibanja človeka vidijo kot nekaj, kar je po naravi izpopolnljivo. Ljudje po njihovem mnenju zmoremo veliko več, kot si predstavljamo. Ključ za doseganje večjih zmožnosti pa ni skrit v spreminjanju obstoječega družbenega reda, ampak v spreminjanju posameznika. Pomembno je, da so te spremembe izvedljive s pomočjo tehnik in teorij, ki se jih da hitro priučiti. In prav svetu pritrjujoča NRG ponujajo takojšnje izboljšanje z uporabo njihovih tehnik. Iz vsega tega sledi, da skupinske dejavnosti nimajo nobene duhovne koristi. Člani teh religijskih gibanj niso verniki, ampak stranke.

Svetu pritrjujočim NRG so skupne tri lastnosti (čeprav so v različnih gibanjih navzoče v različnih stopnjah):

- prva lastnost ima opraviti z zahtevami, ki si jih postavljamo – da moramo uspeti v modernih kapitalističnih družbah;
- druga lastnost je povezana z željo, da bi popolnoma izkoristili svoje potenciale, kar pomeni, da moramo znati premagovati ovire, znati se moramo osvoboditi vezi družbenih pravil;
- tretja lastnost se nanaša na samoto življenja v sodobni družbi. V varnem okolju – ali vsaj nekoliko ločenem od vsakdanjega sveta, da so morebitne napake in spodrsaljaji skriti pred ostalim svetom – posamezniki skušajo najti sebe in se odpreti stikom, ki so jih doslej ogrožali. Aktivnosti teh gibanj posamezniku ponujajo priložnost, da brez večjih težav naveže stike z ostalimi.

Svetu pritrjujoča NRG so najbolj »uglašena« z modernim svetom. Ta vrsta NRG je privlačna predvsem za ljudi, ki so dobro integrirani v družbo. Ponujajo samoizpolnitev, uspeh in tehnike za uspešno spopadanje s stresom. Glede človeškega položaja so optimistična (glej Wallis 2004: 51–65).

3.2.3 Svetu prilagajajoča se NRG

Primeri teh NRG so Soka Gakkai, Društvo eterikov (The Aetherus Society), Subud. Wallis meni, da je ta tip NRG manj pomemben od prvih dveh. Svetu prilagajajoča se NRG so v glavnem zadovoljna s svetom ali pa vsaj neopredeljena do njega. Bolj jih zanima duhovna vzgoja njihovih članov, kar izvajajo s pomočjo skupinskih obredov čaščenja ali duhovnih vaj.

Duhovnost pa ni glavni namen teh gibanj, čeprav lahko ugodno vpliva na življenje njihovih članov. Svetu prilagajajoča se NRG ne nasprotujejo svetu tako kot svet zavračajoča NRG. Njihovo nasprotovanje je usmerjeno proti religijskim organizacijam. Niso politično aktivna in tako tudi ne ogrožajo glavnih družbenih institucij, še manj pa državo.

Svetu prilagajajoča se NRG imajo po navadi ugledne člane iz srednjega razreda. Za marginalne skupine ta vrsta NRG ni zanimiva. Članom teh NRG ni treba prekiniti stikov z ostalim svetom (družino in prijatelji), lahko se tudi sami odločijo, ali bodo razkrili svojo religijsko identiteto. Članstvo v takem NRG ima lahko tako le malo vpliva na življenjski slog pripadnikov določenega gibanja (glej Wallis 2004: 65–68).

3.3 KAJ NRG PONUJAJO SVOJIM ČLANOM?

Po Barkerjevi, ki je ena najvplivnejših raziskovalk NRG, je v NRG mogoče najti šest pozitivnih elementov. Treba je sicer povedati, da vsa NRG ne vsebujejo vseh, je pa res, da navadno vsako NRG v sebi združuje več kot en pozitiven element. Ti pozitivni elementi sicer niso unikatna lastnost manjšinskih religij, čeprav tisti, ki so se jim pridružili, trdijo, da jih v glavnih religijah niso našli. Ti elementi pa so:

- *uspeh v karieri*; svetu pritrjujoča NRG so po navadi tista, ki učijo tehnike za samoizboljšanje, s pomočjo katerih posamezniki dosegajo višje karijerne cilje. Gibanja učenje teh tehnik ponujajo tako posameznikom kot tudi poslovnim organizacijam, ki želijo motivirati svoje zaposlene;
- *boljše zdravje*; pri tem spet odigrajo pomembno vlogo predvsem svetu pritrjujoča NRG; zdravje se obravnava celovito, kot skupek duševnega, duhovnega in telesnega dobrega počutja;
- *skupnost*; nekatera gibanja, najpogosteje so to svet zavračajoča NRG, za svoje člane organizirajo skupno življenje. Pa tudi tam, kjer to ni praksa, člane med seboj povezujejo tesne vezi. Člani skupnosti živijo neke vrste »družinsko življenje« in se med sabo pogosto tudi kličejo kot bratje in sestre, vodje skupnosti pa imenujejo starše;
- *»izgradnja kraljestva«* (kingdom-building); svet zavračajoča NRG pogosto pritegnejo idealistične mlade ljudi z obljubo, da bodo ustvarili boljši svet ali celo božje kraljestvo na zemlji;
- *samostojen razvoj*; ta element je pogosto navzoč pri svetu pritrjujočih NRG. Meja med sekularnim samorazvojem in duhovnim razvojem je pogosto nejasna. Številni ljudje

začnejo svoj razvoj ravno z doseganjem posvetnih ciljev, vendar v okviru religijskega gibanja hitro ugotovijo, da ima duhovnost vendarle prednost. Transcendentna meditacija npr. uči, da če se v njihovo gibanje včlani kritična masa ljudi, bo imelo to pozitivne učinke na celotno družbo;

- *verske izkušnje*; NRG ponujajo vrsto religijskih izkušenj, in kar je bolj pomembno, ponujajo mesto, kjer so te verske izkušnje »veljavne«. To pa je privlačno predvsem za ljudi, ki čutijo, da jim glavne religije ne dajejo tistega, kar jim dajejo NRG, ali pa kadar družba ne tolerira duhovnosti (Barker v Aldridge 2000: 165–167).

Eileen Barker tudi poudarja naslednje značilnosti NRG v njihovem zgodnjem obdobju:

- NRG je na začetku majhno; med člani poteka neposredna interakcija,
- populacija je zastopana atipično; na začetku prevladujejo predvsem mladi, nadpovprečno izobraženi, dobro preskrbljeni predstavniki srednjega razreda,
- članstvo prve generacije: pripadniki gibanja so si prepričanje izbrali sami, zato so bolj entuziastični, bolj predani gibanju kot pa člani naslednjih generacij, ki so bili v gibanje rojeni,
- prevladuje karizmatični tip voditelja,
- nov religijski sistem, ki je bolj jasen in manj dvoumen od starih religijskih tradicij,
- stroga delitev: »mi – oni«; pripadniki (največkrat svet zavračajočih) NRG na svet pogosto gledajo črno-belo, gibanje ponazarja dobro, sveto, zunanji svet pa je grešen, demonski, preklet ...
- praviloma se na začetku delovanja nekega NRG pojavi sovražnost okolja do NRG, pa tudi NRG je lahko seveda sovražno do okolja (in to ne samo na začetku).

S spreminjanjem družbe se spreminjajo tudi NRG. Nekatera gibanja seveda propadejo, spet druga se obdržijo in se bolj ali manj prilagodijo okolju. Po dveh ali treh desetletjih obstoja nekega NRG je tako že mogoče opaziti določene spremembe:

- porast števila članov; s tem so povezane tudi spremembe v komuniciranju med njimi – to postane bolj formalno, formalizirajo se tudi odnosi med člani;
- spremembe v strukturi članstva; s časom struktura članstva postaja vse manj atipična;
- izziv druge generacije; medtem ko so na začetku prevladovali tisti, ki so se gibanju pridružili prostovoljno, je zdaj vse več takih, ki so bili v gibanje rojeni. Seveda imajo

zato pogosto drugačne poglede na svet kot njihovi starši – prilagajanje tej generaciji pa zahteva določene spremembe v organizacijski in idejni strukturi gibanja;

- spremembe v načinu vodstva in tipih avtoritete; če ustanovitelj gibanja umre, lahko propade tudi NRG. Če pa gibanje preživi, se pojavi vprašanje nasledstva, to gre pogosto v smeri od karizmatičnega do skupinskega vodenja in na koncu birokratskih oblik vodenja. Tudi stiki med vodjem in člani so vse redkejši;
- spremeni se verski sistem; postane bolj razdelan in kompleksen, najbolj ekskluzivistične in absolutistične dogme pa zamrejo;
- pri veliki večini NRG se opuščajo prvotni skrajni življenjski slogi. Meja med člani gibanja in ostalimi pripadniki družbe je vse bolj zabrisana. Gibanja v tej fazi izločajo predvsem tiste člane, ki zaradi nesprejemanja družbenih norm lahko škodijo podobi gibanja;
- odnos okolice do NRG se spremeni; zaradi boljše informiranosti okolice se ta odnos spreminja v smeri dialoga med NRG in okoljem. Medsebojno prilagajanje je vse večje, NRG tako niso več del protikulture, ampak lahko postanejo celo cilj dominantne kulture (glej Smrke 2000: 296 in Črnič 2003: 132–133).

4. NEW AGE ALI NOVA DOBA

Ko govorimo o modernih oblikah religije, vsekakor ne moremo mimo koncepta new agea. Postmodernost je doba strokovnjakov za osebne probleme, zdravilcev, zakonskih svetovalcev, piscev knjig z nasveti za vse priložnosti ... Postmoderna ženska in moški sta tista, ki izbirata. Umetnost izbiranja pa je v glavnem skrb za to, da ne zamudita nobene priložnosti. Da ne bi zamudila priložnosti, ker nista dovolj izkušena ali je preprosto ne opazita, potrebujeta svetovanje. Negotov postmoderni posameznik ne potrebuje pridigarja, ki bi mu povedal, kako šibek je človek. Potrebuje pa nekoga, ki mu bo zagotovil, da zmore, in mu tudi dal kratka navodila (glej Bauman 1998: 68–69). In prav to so pogoji, ki so omogočili, da se je new age danes razvil v taki meri.

New age se je najprej pojavil v ZDA okrog leta 1950, ko se je javnost začela prebujati iz »ameriških sanj« – ljudje so postajali vse bolj nezadovoljni in kritični. Število nezadovoljnih je hitro raslo predvsem med mladimi in tako se je postopoma začela oblikovati alternativna scena. »Danes je to široka, težko pregledna mreža posameznikov, skupin, gibanj, pobud z različnimi cilji, ki pa jih povezuje ostro zavračanje 'starega' in goreče navdušenje za 'novo'. Zato se jih je tudi prijelo ime new age,« je zapisala Goljevščkova.

Izraz new age se je razvil iz teozofije, široko pa ga je popularizirala ena od najpomembnejših osebnosti alternativne scene, teozofinja Alice Bailey (1880–1949). Nekateri raziskovalci teh gibanj ločijo dva kroga pojavov: visoki in popularni new age. Prvemu gre za preoblikovanje splošne zavesti, za razvojni skok zavesti na višjo stopnjo; v drugo skupino pa spada predvsem psihotrg – ta ponuja najrazličnejše nadomestke za neobvladljivo sodobno življenje, kjer posameznik izbere tisto, za kar meni, da mu bo pomagalo živeti.

Baileyjeva je uvedla tudi izraz »vodnarjeva doba«. Ta izraz je sicer izposojen iz astrologije, označuje pa prehod Sonca v novo zodiakalno znamenje, le da v tem primeru svetovno leto traja 25 868 let, svetovni mesec pa 2155. Prehod Sonca v novo nebesno znamenje po trditvah astrologov na zemlji povzroči daljnosežne spremembe. »Danes« smo torej na prehodu iz znamenja rib v znamenje vodnarja. Mnenja o tem, kdaj točno naj bi se zgodil ta prehod in kako dolgo naj bi trajal, pa so zelo različna.¹⁰ Bistvo je v prepričanju, da je svet tik pred tem,

¹⁰ C. G. Jung trdi, da se je »nova doba« začela leta 1950, ko je bila razglašena dogma o Marijinem vnebovzetju, kar je po njegovem mnenju znamenje za obrat; P. Russel je mnenja, da je »nova doba« nastopila leta 1967 z nastopom Beatlov in hipijev; F. Capra meni, da je »nova doba« že tu, manifestira pa se z različnimi

da se spremeni. Znamenje rib, ki je obvladovalo zemljo zadnjih 2000 let, je bilo polno sporov in vojn, zato pa bo zdaj vodnar, ki »zliva blagodejno vodo na zemljo«, poskrbel za harmonično sodelovanje. Prehod iz dobe rib v dobo vodnarja bo torej prehod iz kaosa in nasilja v mir, ljubezen, duhovnost, solidarnost ... V novi dobi bo zavladalo žensko načelo, s tem pa partnerstvo, zaupanje, sodelovanje in medsebojno spoštovanje (glej Goljevšček 1992: 13–16).

Za new age je značilno tudi hlepenje po izkustvu. Osrečujočega stapljanja s celoto si ni mogoče zamisliti, mogoče ga je samo doživeti. Enost vsega je utemeljena v duševnosti, vse postane občutek, doživljaj, izkustvo. Tako postaneta doživetje in izkustvo edino merilo religioznosti in sta tudi sama sebi namen. Človek živi zato, da bo srečen, občutek sreče pa lahko sproži na različne načine, lahko tudi z električnim vzburjenjem možganov ali drogo – tu mislim predvsem na LSD (Salman 1992: 14–15).

Kerševan pravi:

Za new age obdobje je značilna usmerjenost v odprto, nikdar dokončno, osebno ustvarjalno iskanje sinteze med elementi različnih verskih tradicij oziroma resnicami in spoznanji različnih religij in človeškega duha sploh – sinteza, ki jo omogoča duh nove dobe. Tu ni vnaprej danih avtoritet in hierarhij, niti samozadostnih karizmatičnih voditeljev; gre za mrežo (network) posameznikov, skupin, tudi institucij, ki se medsebojno spodbujajo, podpirajo, korigirajo v vedno novem iskanju osebnih in hkrati skupnih verovanj in pravega načina življenja. Nadpovprečno naj bi bilo to prizadevanje navzoče v poslovnem svetu in v intelektualnih okoljih, od koder tudi z modernimi medijskimi in drugimi sredstvi izžareva v širše okolje oziroma nižje sloje (Flere in Kerševan 1995: 146–147).

New age je v znamenju preseganja razlik, kakršne so doslej obvladovale človeštvo:

- med samimi religijami ter religijo in modernimi znanostmi,
- med bogom in svetom,
- med posameznikom in družbo,
- med ljudmi, družbo in naravo,
- med duhom in telesom,

feminističnimi in mirovnimi gibanji; B. Creme meni, da je leto 1978 leto prehoda v »novo dobo« – takrat naj bi se po njegovih navedbah Kristus naselil v pakistanski četrti v Londonu (Goljevšček 1992: 14–15).

- med razumom in čustvi,
- med moškim in žensko (glej Flere in Kerševan 1995: 146–147).

Črnič pa new age opisuje kot:

Eklektično in sinkretično gibanje, kamor različni raziskovalci uvrščajo raznovrstna in včasih radikalno različna gibanja. Pod to oznako najdemo zelo različne skupine, kot so npr. ekološke, feministične, psihoterapevtske skupine, skupine, ki črpajo iz starodavnega ezoterično-okultnega učenja Zahoda, pa tudi astrologijo, numerologijo, alternativno medicino, dejavnosti, kot so npr. zdravljenje s kristali, komunikacijo z naravo, oblike pozitivnega mišljenja, pomembno mesto pa zasedajo tudi skupine pod vplivom azijskih tradicij (Črnič 2001a: 144).

4.1 »PREDSEDNIK NOVE DOBE«

V zadnjem času smo v Sloveniji priča pravi poplavi new age gibanj. Na tem mestu bi še posebej rada predstavila gibanje, ki je na neki način posebno – to je *Gibanje za pravičnost in razvoj*. Omenjeno gibanje si želi spremeniti svet na bolje, pomagati vsem ljudem, ki so pomoči potrebni, zavzema se za ekološko pridelavo hrane in posledično za bolj zdravo prehranjevanje, za ohranjanje naravnega okolja in naravne dediščine, angažira se pri odpravljanju različnih konfliktnih situacij doma in v svetu, prizadeva si tudi za bolj prijazen odnos ljudi do živali, za duhovni razvoj človeštva, za pravičnejšo svetovno ureditev, ne nazadnje pa je cilj gibanja tudi dvig zavesti človeštva, da bi s tem poskušali preprečiti njegov propad zaradi vedno večjih verskih, socialnih in naravnih nasprotij. Kot vidimo, so cilji tega new age gibanja podobni številnim drugim gibanjem azijskega porekla, ki jih najdemo tako v Sloveniji kot v svetu. Je pa gotovo to gibanje v zadnjem času v Sloveniji eno od bolj prepoznavnih; nedvomno je eden od glavnih razlogov to, da je njegov ustanovitelj (trenutni) predsednik republike Janez Drnovšek.

Drnovšek je 27. januarja 2006 na novinarski konferenci predstavil *Gibanje za pravičnost in razvoj* in vse ljudi, ki so pozitivno misleči in želijo prispevati k rešitvi problemov doma in po svetu, povabil, naj se mu pridružijo. 30. januarja 2006 je celo izstopil iz stranke LDS, da bi se

posvetil svojemu civilnodružbenemu gibanju.¹¹ Ob tem so se v javnosti pojavila ugibanja, da bo Drnovšek s pomočjo Gibanja za pravičnost in razvoj ljudi gotovo združil v novo stranko (povabil naj bi tudi nekatere člane LDS-a, iz katerega je pred tem izstopil), s katero bo nastopil na volitvah.¹² Drnovšek je vse navedbe v zvezi s tem, da se bo gibanje kakorkoli udeleževalo v politiki, vztrajno zanikal, češ da imajo ljudje nasploh odpor do strank in strankarske politike, in poudarjal, da »tukaj ne sme iti za borbo za položaje, ampak za vsebino, za projekte in spreminjanje stvari na bolje«.

15. februarja 2006 je bila na upravno enoto v Ljubljani vložena zahteva, da se Gibanje za pravičnost in razvoj registrira kot društvo. Od 3. marca 2006 je gibanje dosegljivo tudi na spletu (www.gibanje.org), 8. marca 2006 pa je imelo svoj ustanovitveni sestanek, kjer je bil dr. Drnovšek tudi izvoljen za predsednika gibanja. Na spletni strani se sicer Janez Drnovšek osebno oglašča s svojimi razmišljanji, predstavlja deset dejavnosti gibanja, ki sem jih na kratko že naštel, in ponuja tudi obrazec za včlanitev.

28. maja 2006 je gibanje na Turjaku pripravilo prvi občni zbor,¹³ ki se ga je udeležilo okrog 1000 simpatizerjev. Drnovšek je tam v govoru ponovno poudaril, da želijo pripadniki gibanja spremeniti svet na bolje in da ne gre za običajno, klasično politiko, temveč za ustvarjanje vzdušja, s katerim bi pripomogli k bolj pravičnim rešitvam na različnih področjih – od sociale do ekoloških vprašanj. Srečanje na Turjaku so sicer pričeli s »šamanskim obredom« dobrodošlice, ki je bil posvečen drevesom, predsedniku pa so ob tej priložnosti na glavo položili venec. Srečanje je potekalo pod geslom »Spremenimo svet na bolje«, postavljene pa so bile tudi številne stojnice z ekološko pridelano hrano, brošure so delili člani nekaterih nevladnih organizacij, treba pa je omeniti tudi, da je bilo mogoče kupiti predsednikovo knjigo *Misli o življenju in zavedanju*, ki je izšla malo pred tem.¹⁴

¹¹ Drnovšek je po izvolitvi za predsednika republike (decembra 2002) odstopil z mesta predsednika LDS in zamrznil članstvo v stranki. Stranko je sicer vodil od leta 1992.

¹² Leta 2006 so bile najprej lokalne volitve, letos (2007) so predsedniške, naslednje leto pa sledijo še parlamentarne.

¹³ Drnovšek je v vabilu na prvi občni zbor na spletni strani gibanja zapisal: »Zakaj ne bi iz Slovenije napravili otok dobre volje in pozitivne energije? Več kot nas bo takšnih, bolj bomo za sabo potegnili še druge. Ustvarili bomo kritično maso, ki bo vedno bolj vlekla. V našem Gibanju vsekakor bomo takšni. Zato tudi na našem prvem zboru ne pričakujte, da bomo zelo resni in zateženi.«

¹⁴ Doslej so sicer pri Mladinski knjigi izšle že tri Drnovškove knjige: *Misli o življenju in zavedanju*, *Bistvo sveta* in *Zlate misli o življenju in zavedanju*, ki je v bistvu darilna verzija prve knjige. Naj omenim tudi to, da Drnovšek od vsake prodane knjige 100 SIT (0,42 EUR) podari v dobrodelne namene.

Drugi občni zbor se je zgodil 15. aprila letos v Rogaški Slatini, ko se je Drnovšek tudi umaknil z mesta predsednika gibanja, a je poudaril, da še naprej ostaja njegov aktivni član. Tudi ob tej priložnosti je moral Drnovšek ponoviti, da gibanje nima političnih ciljev. Poudaril je tudi, da gibanja ni ustanovil zato, da bi od njega imeli korist njegovi člani, temveč zato, da pomaga ljudem, ki so potrebni pomoči.¹⁵

¹⁵ Gibanje se sicer financira z obvezno članarino. Ta za letošnje leto znaša 50 EUR. Kdor tega prispevka ne more plačati, pa lahko zaprosi tudi za članstvo brez obveznega prispevka. Ob ustanovitvi je bil sicer sistem plačevanja članarin nekoliko drugačen. O višini plačane članarine so se člani odločali sami – v okviru zmožnosti in želja: od 1000 do 10.000 SIT (4,17 do 41,72 EUR).

5. AZIJSKE RELIGIJE

V tem delu naloge bom predstavila religije, ki so nastale in se razvile na področju današnje Azije: hinduizem, budizem, zen budizem, daoizem, konfucianizem in šintoizem.

5.1 HINDUIZEM

Ime hinduizem izvira iz približno leta 1200 po Kristusu, nastalo pa je, ker so zavojevalski muslimani na ta način hoteli označiti razliko med vero indijskega in svojega ljudstva. »Hindu« je sicer perzijska beseda in pomeni »Indijec« oz. »indijski«.

Hinduizem je prva od treh velikih verskih tradicij Daljnega vzhoda (zraven spadata še budizem in konfucianizem) in je najstarejša med velikimi še delujočimi verskimi tradicijami. Po velikosti je tretja verska tradicija na svetu – pred njim sta še krščanstvo in islam. Ima od 640 do 800 milijonov pripadnikov ali 13 odstotkov svetovnega prebivalstva. Največ hindujcev je seveda v Indiji (okoli 85 odstotkov vseh hindujcev sveta), drugače pa njegove pripadnike najdemo v več kot 100 državah sveta.

Sicer pa hinduizem ni tipična religija, saj nima ustanovitelja ali preroka, nima ene (same) glavne svete knjige, niti povezujoče cerkvene organizacije, ne pozna niti načrtnega širjenja religije. Pri hinduizmu je poudarek bolj v načinu življenja, ne v načinu mišljenja (Smrke 2000: 72–82).

Hinduizem danes zajema cel spekter različnih verovanj; nekateri verujejo v enega boga, drugi v več, eni so vegetarijanci, drugi ne, nekateri častijo Šivo, drugi Višnuja ali njune avatarje (utelešenja) – Krišno in Ramo, spet drugi častijo boginje ...

Ime za hindujsko doktrino je sicer *dharma*. Eden od elementov, ki spadajo pod njeno okrilje, je *brahman*, to je nekakšen »vesoljski duh«, ki je objekt čaščenja. V različnih hinduizmih pa obstajajo različne lestvice popularnosti množstva brahmanovih božanstev. S tem je povezana tudi dilema, ali je hinduizem monoteistična ali politeistična religija. Čeprav hinduizem pozna 330.000 bogov, nekateri hindujci poudarjajo, da je to monoteistična vera. Časti se namreč en bog, vendar v različnih oblikah.

Drug pomemben doktrinarni element hinduizma je *reinkarnacija*. Obstaja izrazito dualistično pojmovanje človeka kot »duše« oz. *atmana* in »telesa«. *Atman* je neumrljiv in se seli iz telesa v telo. Prav tako ga ni mogoče ubiti, ubiti je mogoče samo človeško telo.

Atman se torej po smrti telesa utelesi v drugo telo – kadar gre za utelesitev znotraj iste vrste kot prej, to imenujemo *reinkarnacija*, če pa gre za prehod iz ene vrste v drugo, je to *transmigracija*. Smer utelesitve je odvisna od *karme* – če si je človek skozi življenje s pozitivnimi dejanji pridobil dobro karmo, se bo utelesil v višji obliki (lahko npr. v višji kasti), v primeru, da si je pridobil slabo karmo, bo nazadoval (v naslednjem življenju bo tako lahko npr. pripadnik nedotakljivih ali celo kake živalske vrste).

Karma torej določa verigo reinkarnacij – to imenujemo *samsara*. Samsara pa ni nekaj zaželenega, saj pomeni nenehen krog ponovnih rojstev. Zato je cilj atmana, da doseže *mokšo* (osvoboditev) – stopnjo, s katero se približa brahmanu in se z njim zlije. Osvobojeni atman nima več karme in se zato tudi ne reinkarnira več.

Da bi človek lahko dosegel mokšo, se mora odpraviti na eno od štirih poti spreminjanja zavesti:

1. *pot znanja – džnjana joga*; gre za poglobljen študij Ved pod vodstvom guruja (učitelja). Študij bi moral privedi do osvobajanja od materialnega sveta. To je pot *brahmanov*;¹⁶
2. *pot kraljevske joge – radža joga*; tu gre za disciplino delovanja, meditacijo, fizične vaje, ki naj bi privedle do nadzora telesa, zmožnosti poznavanja svojih prejšnjih življenj ...;
3. *pot karme – karma joga*; opravljanje verskih dolžnosti v smislu varnašramadharme in družinske tradicije. To vrsto joge najbolj gojijo *kšatrije*;¹⁷
4. *pot predanosti – bhakti joga*; čaščenje ene izmed podob boga, opravljanje obredov. To je joga za *vajšije*¹⁸ in *šudre*.¹⁹

Pomemben etični element hinduizma je tudi prakticiranje *ahimse* – to pomeni izogibanje fizičnemu, duhovnemu, čustvenemu in moralnemu škodovanju živim bitjem (tudi živalim) (glej Smrke 2000: 72–82 in Velika verstva sveta 1987: 174–176).

¹⁶ Nekateri jih imenujejo tudi brahmini – v to skupino spadajo duhovščina in učenjaki. Sprva se je sicer družba delila na tri varne oz. barve. Brahmani so povezani z belo varno.

¹⁷ To so vladarji, uredniki in vojaki – rdeča varna.

¹⁸ Sem spadajo kmetje in trgovci – rumena varna.

¹⁹ To so obrtniki in služabniki – črna varna. Te kategorije so bile sprva še dokaj prehodne, kasneje pa so postajale vse bolj toge. Iz kastnega sistema so bili popolnoma izključeni pariye ali nedotakljivi – imenovani tudi pančame. Njim je bilo namenjeno opravljanje družbeno najmanj zaželenih del (Smrke 2000: 77).

5.2 BUDIZEM

Budizem spada v skupino t. i. azijskih etičnih religij – poleg daoizma in konfucianizma – ki so v izhodišču ateistične. V njihovem središču je tako namesto boga predvsem določena etika. Budistov je po ocenah okrog 300 milijonov oziroma 5–6 odstotkov svetovnega prebivalstva. Budizem je navzoč v skoraj 100 državah, največ budistov pa je na Japonskem, Tajskem, v Burmi, Vietnamu, na Šrilanki, Tajvanu, v Južni Koreji in Mongoliji. Kar zadeva Evropo, je največ budistov v Veliki Britaniji, kar nekaj predstavnikov pa ima tudi v ZDA ter Južni Ameriki. Je pa budizem tudi pogosta sestavina novih religijskih gibanj na Zahodu.

Budizem je sicer nastal v Indiji v 6. ali 5. stoletju pr. n. št. in je bil odklonilna reakcija na hinduizem. V nasprotju s hinduizmom ima budizem ustanovitelja – središčna oseba je Sidharta Gautama, ki je kasneje dobil vzdevek Buda, kar pomeni »prebujeni«, »razsvetljeni«. Buda je bil rojen nekje ob vznožju Himalaje, na današnji meji med Nepalom in Indijo. Točen čas njegovega življenja ni znan, pojavljajo se ocene, da naj bi živel nekje od 599–486 do 448–365 pr. n. št.

Budistična doktrina se imenuje *dharma* (sanskrt²⁰) oziroma *dhama* (pali²¹) – nauk. In sicer dharma sestoji iz Budovih spoznanj. Buda je po razsvetljenju širil t. i. štiri plemenite resnice:

1. *Dukha* (*trpljenje*); ne gre za trpljenje v našem pomenu besede, ampak bolj za prepričanje, da je življenje nezadovoljivo. Obstaja pa tudi *sukha* (*sreča*), ki pa je zagrenjena s podvrženostjo spremembam in minljivosti.
2. Vzrok dukhe je *tanha* (*hrepenenje, želja*); truditi se spremeniti minljive stvari v neminljive že pomeni začetek dukhe – to je druga plemenita resnica ali *dukha-samudaja*.
3. Obstaja rešitev: dukho je mogoče ustaviti – to je tretja plemenita resnica (*dukha-nirodha*). Sreča je mogoča v smislu stanja miru, ki ga imenujemo *nirvana* (*ugašanje*). Dukhe se je mogoče znebiti s tem, da se znebiš tanhe – želje.
4. *Maga*, pot do nirvane, je četrta plemenita resnica. To je osemčlena ali srednja pot in zapoveduje: ♦ pravo znanje in razumevanje (življenje je treba videti tako, kot je v resnici). To pomeni predvsem spoznanje in razumevanje štirih plemenitih resnic. Dokler človek ne dojame teh resnic, živi v sanjskem svetu iluzij, v neznanju, neprebujenosti – *avidiji oz. avidži*, ♦ prave namene in misli (treba se je upirati zlu in

²⁰ Sanskrt je stari srednjeindijski jezik in je obredni jezik hinduizma.

²¹ Pali je jezik srednjeindijskega porekla, ki je soroden klasični stari indijščini – sanskrtu (Smrke 2000: 103).

misliti z razumevanjem, naklonjenostjo in dobrohotnostjo, pomembna sta tudi nesebičnost in dober namen), ♦ pravo govorjenje (prepovedano je govorjenje vsega, kar bi lahko prizadelo druge ljudi; opravljanje, govoričenje in laganje je izključeno), ♦ pravo dejavnost ali obnašanje (ne sme se raniti živih bitij, jemati, kar ni dano, ne sme se imeti neprimernih spolnih odnosov in uživati mamil), ♦ pravo preživljanje ali zaposlitev (za življenje je treba zaslužiti na pošten način, ki ne škoduje drugim), ♦ pravo prizadevanje (lastno energijo je treba uporabljati na pravi način – zatirati zle nagibe in spodbujati dobre), ♦ pravo razsodnost (čuječnost za to, kar se dogaja okrog tebe), ♦ pravo pozornost (meditacija in koncentracija na tisto, kar počneš).

Človek, ki hodi po tej osemčleni poti, postopoma zapušča stanje neprebujenosti in se bliža razsvetljenju oz. nirvani. Nirvana je pojmovana kot končno razsvetljenje glede življenja, lahko je celo več: parinirvana – to je končna izgorelost vse karme, kar pomeni konec samsare; tako se ni mogoče več utelesiti (glej Smrke 2000: 96–115).

Cilj budizma je torej svoboda, odvezanost od vsega. Budizem se je sicer kmalu razdelil v dve (različni) smeri. Tako danes poznamo *theravada budizem* (velika pot), ki poudarja mistično meditacijo in je postal nazor predvsem meniških krogov, in *mahajana budizem* (mala pot), ki je v primerjavi s prvo različico bolj prodoren in se je razširil daleč prek meja Indije. Ena od teh različic je v 6. stoletju dosegla Kitajsko (bolj znana pod imenom čan) in v 12. stoletju Japonsko (bolj znana kot zen budizem) (glej Goljevšček 1992: 133).

Ameriški antropolog Melford Spiro je na podlagi večletnih raziskav, ki jih je opravil v sedemdesetih letih na burmanskem podeželju, ugotovil, da obstajata dve različici theravadskega budizma: *nibanični* in *kamični*. Nibanični budizem je religija menihov in privilegiranih slojev in je bolj ortodoksen, kamični budizem pa je ljudska različica nibaničnega budizma in je zato bolj razširjen, gojijo pa ga predvsem deprivilegirani sloji (glej Smrke 2000: 117–119).

5.2.1 Zen budizem

Prav zen budizem je tista oblika budizma, ki jo je new age najbolj goreče posvojil. Beseda zen je sicer prevod sanskrske besede dhjana, kar pomeni osredotočeno, metodično meditacijo, ki ne intelektualizira in ne vizualizira. Zavest in um sta priročni sredstvi za reševanje tekočih

problemov, pred bistvenimi problemi življenja pa omagata in nas tako pripeljeta v slepo ulico. Zato se mora človek odreči umovanju. Cilj zen meditacije je izprazniti um vseh misli – doživeti sunjato (praznino, kozmično nezavedno). Duhovno očiščenje dosežeš tako, da ustaviš vse racionalne in konceptualne procese.

Zen poudarja zanašanje na lastne moči in spodbuja vedenjske lastnosti, kot so urejenost, premišljenost, umirjenost, naravnost na cilj, doslednost, vztrajnost, natančnost, ljubezen do znanja in samoizpopolnjevanja, viteško tekmovalnost, visoko ceni ročno delo, umetnosti in vojaške spretnosti, katerih cilj je samoizpopolnjevanje. Kot zanimivost naj povem, da je bil zen stoletja nazor japonskih aristokratov-bojnikov (samurajev) in je tesno povezan z njihovo umetnostjo mečevanja.

Oboževanje kipov Bude je za zen budiste nesmiselno, nasprotujejo pa tudi svetim knjigam. Značilni likovni izraz zen budizma je z eno potezo čopiča naslikan prazen krog.

Cilji zena so precej drugačni od ciljev zahodnjakov. Zahodni svet si prizadeva stvari čim bolj obvladati, jih oblikovati po svojih potrebah in pustiti kakšno sled v zgodovini. Cilj zen budizma pa je »pustiti biti« in preživeti življenje, »ne da bi pustili kakšno sled«. Zen budisti zato sveta ne spreminjajo, popravljajo in izboljšujejo, ampak z njim živijo v ljubezensko skladnem sožitju.

Čeprav je ob prvih intenzivnejših kulturnih stikih Vzhoda in Zahoda zen budizem sprva vzbujal vtis čudaštva, danes spada med najbolj priljubljene oblike budizma na Zahodu. V ZDA živeči Japonec Kakuzo Okakura (1862–1913) je bil eden tistih, ki so Američane potrpežljivo seznanjali z japonsko kulturo, in je tudi zaslužen za to, da so številni dojeli globlje plasti zena. Od začetka 20. stoletja sta na Zahodu in v ZDA predvsem zen in tibetanski budizem vzbujala vse več zanimanja. Leta 1930 je bil potem v ZDA ustanovljen Buddhist Society of America. Zen je nato postal kulturna sestavina beatništva in protikultur v šestdesetih in sedemdesetih letih prejšnjega stoletja. Leta 1961 je bil v San Franciscu ustanovljen znameniti Zen Center (ustanovil ga je Š. Suzuki). Sledila je ustanovitev še blizu 100 centrov. Še bolj pa se je budizem populariziral, ko so zanj pokazali zanimanje številni zvezdniki (npr. Tina Turner, Richard Gere, Leonard Cohen ...) (glej Smrke 2000: 115–117 in Goljevšček 1992: 133–135).

5.3 DAOIZEM (TAOIZEM)²²

Stara kitajska modrost se je razvijala v dveh glavnih smereh:

1. konfucianizem, ki ga je v 5. st. pr. Kr. utemeljil modrec, filozof in državnik Konfucij;
2. daoizem – tega naj bi ustanovil Lao Zi, ki se je rodil okrog leta 604 pr. n. št. O njegovem življenju je znanega izredno malo, gotovo ni niti to, ali je sploh živel. Legende o njem pripovedujejo, da naj bi živel 200 let, da ga je spočel zvezdni utrinek, mati pa naj bi ga nosila kar 28 let in ga rodila že kot starega modrega moža. Spet druge govorijo o tem, da naj bi bil manjši državni uslužbenec, odgovoren za vladne arhive. Kakorkoli že, gotovo je, da zgodovinarji prav njemu pripisujejo temeljno knjigo daoizma: Dao de Jing, kar v prevodu pomeni Knjiga o poti in njeni moči. Knjigo sestavlja pet tisoč pismenk in govori o državnstvu, politiki in o »pravi poti« za rešitev družbenih težav. Osrednji pojem daoizma je dao oziroma pot. Dao je skrivnostna kozmična sila, ki je navzoča prav v vsem, tudi v človekovem izkustvu. Je harmonija napetosti med nasprotji, pojmovan je kot vir vsega življenja, vendar ni ne božanstvo ne duh.

Najprej je bil dao možnost, ob »pradihu« pa se je razdelil na nasprotji: jin in jang. Vesolje je namreč kot zapleten organizem, v katerem se stvari nenehno spreminjajo, po drugi strani pa je nedeljiva in uravnotežena celota dveh nasprotujočih si načel, jina in janga. *Jin* je predstavljan kot negativno, hladno, temno, noč, žensko, pasivno, navznoter obrnjen vidik kozmične energije (pod njegovo vlado spadajo luna, zemlja, voda, zima ...). *Jang* je njegovo dinamično nasprotje in ponazarja pozitivno, toplo, dejavno, svetlo, dan, moško, aktivno, navzven obrnjen vidik kozmične energije ... (sem spadajo nebo, sonce, ogenj, poletje ...). Napetost teh dveh polov obvladuje vse, kar biva, in spodbuja živahno kroženje življenjske energije *či*. Pomembno je, da sta jin in jang uravnotežena, presežek katerega od njiju je namreč slab. Na splošno noben element ni boljši od drugega, prav tako nista v hierarhičnem razmerju. Zato je človekova dolžnost, da se v ta skladni red ne vtika, ga ne moti in ne spreminja. Vsak človek mora zato usklajevati svoje delo z daom; kdor je pri tem uspešen, bo srečen. Hkrati se mora naučiti sprejemati omejitve in spoznati, da je tudi slabo sestavni del sveta.

Dao ima sicer tri različne pomene: dao kot pot poslednje realnosti, dao kot pot univerzuma in dao kot pot človeškega življenja. Iz tega izhajajo tudi tri vrste daoizma: religiozni in filozofski

²² Marjan Smrke piše o daoizmu, medtem ko Alenka Goljevšček uporablja izraz taoizem – gre pa za isto stvar. Sicer pa v slovenščini obstajata dva prevoda Dao de jinga. Prevod Mirka Hribarja (Tao de King), ki piše o taoizmu, iz leta 1988 in prevod Maje Milčinski (Dao de Jing) iz leta 1992 – ona govori o daoizmu. Beseda izhaja iz kitajskega izraza dao (tao), kar pomeni pot in je eden osrednjih pojmov kitajske filozofije, za daoiste pa ima zelo različne pomene. V nadaljevanju bom uporabljala izraz daoizem.

daoizem ter daoizem »vitalizacije« (glej Goljevšček 1992: 138–141, Smrke 2000: 122–129 in Huston 1996: 123–135).

5.4 KONFUCIANIZEM

Ime Konfucij (po kitajsko Kung Fu Ce) je močno povezano s kitajsko kulturo. Kitajci ga močno spoštujejo in govorijo o njem kot o prvem oziroma največjem učitelju. Konfucij naj bi živel med letoma 551 in 479 pr. n. št. Že zelo zgodaj mu je umrl oče, tako da je otroštvo preživel v revščini, pa tudi njegova kariera glede na njegove ambicije ni bila preveč uspešna. Njegov cilj je bila namreč javna služba – s tem bi dobil možnost, da bi uveljavil svoje teorije in tako dokazal njihovo pravilnost. Vseeno pa je bil izvrsten učitelj. Čeprav je živel v nemirnih družbenih razmerah, je bil prepričan, da je človek po naravi dober. Vendar pa se mora tudi sam prepoznati kot tak, za to pa potrebuje vzor – model odličnika: to je nasprotje ozkosrčnega, sebičnega in napadalnega človeka. 14 let je hodil od vplivneža do vplivneža in jih skušal naučiti pravil pravega vedenja. S tem bi postali odličniki, družba pa bi jih zaradi njihove pomembnosti posnemala; tako bi jo reformiral. Ideali odličnika so popisani v eni temeljnih knjig konfucianizma: Lun Yu ali Razlagah in odgovorih. Prav tako so v knjigi popisana pravila odnosov v družbi – ta pravila imenujemo *li*. *Li* je pravilno obnašanje, ki ga označujejo prisebnost, obvladanost, samokontrola in brezstrastnost. *Li* mora vladati povsod: doma, v družini, v družbi in cesarstvu. *Li* preprečuje družbeno zmedo, saj za vsak možen medčloveški odnos obstajajo točno določena pravila obnašanja. In pravi odličnik ta pravila pozna. Izpolnjevanje lija posameznika in s tem tudi družbo približa kozmični harmoniji. Konfucijeve zamisli so postale pomembne šele po njegovi smrti. Čeprav so njemu in drugim konfucianskim mislecem postavili številne templje – *wenmiao*, v katerih so državni uradniki njemu na čast opravljali obrede, pa gre pri vsem tem bolj za filozofijo kot za religijo.

Konfucianizem in daoizem si sicer delita številne pojme, predvsem *dao*, *jin* in *jang*, obema je cilj tudi harmonija v življenju posameznika in družbe. Vplivi daoizma in konfucianizma segajo tudi v naše kraje. Predvsem v zadnjih desetletjih se, tako kot tudi drugod na Zahodu, pojavljajo različne prakse, ki so tako ali drugače povezane z daoizmom in konfucianizmom. Tukaj gre predvsem za nekatere alternativne, proto- in paraznanstvene medicinske prakse:

akupresuro,²³ akupunkturo²⁴ (ki jo priznava celo zahodna medicina), šen či in či gong. Precej dobro znani so tudi kiropraktiki, feng šuj,²⁵ medicinsko zeliščarstvo, različne telesno-duhovne vaje, različni tečajji vaj, npr. tai či čuan, in različni seksualni nasveti, npr. tao ljubezni. Prvine kitajskih versko-filozofskih sistemov tako skušajo vplivati na telo, bivalno okolje in tudi spolno življenje prenekaterega Slovenca – omenjeni pojavi so pogosto sestavni del new age skupin (glej Smrke 2000: 123–124 in Smith 1996: 97–117).

5.5 ŠINTOIZEM

Gre za staro japonsko versko tradicijo; stara je vsaj 2000 let. Šintoizem je bil na Japonskem navzoč že pred budizmom, ki je sicer danes na Japonskem skoraj pomembnejši – večina Japoncev se sicer opredeljuje za budiste in šintoiste hkrati. Šintoizem tako kot hinduizem nima niti ustanovitelja oziroma neke središčne osebe niti središčne svete knjige. Njegove značilnosti so še: animistična komunikacija z »duhovi«, afiniteta do narave, naravnih lepot in njihove sakralizacije, očiščevalni obredi. Pojav državnega šintoizma na Japonskem vstopa v posebno vrsto verskega sinkretizma. Šintoizem je omejen zgolj na Japonsko oziroma na etnične Japonce. Šele v zadnjih letih se tudi zunaj Japonske pojavljajo šintoistične ločine. V svetu in pri nas so znani le nekateri šintoistični, ali bolje rečeno, šintoistično-budistično-konfucianistično-daoistični pojavi. Taki so npr. masaža šiatsu, le deloma s šintoistično kulturo zaznamovani reiki,²⁶ nekatere borilne veščine – aikido²⁷ in kendo²⁸ ter celo nekatere hortikulture prakse (bonsaji) in japonska pesniška oblika haiku (Smrke 2000: 140–153).

²³ Akupresura [latinsko], metoda za vplivanje na dobro počutje in lajšanje bolečine; pritisk oz. masaža določenih telesnih akupunkturalnih in bolečinskih točk z dlanmi ali prstnimi blazinicami. Akupresuro izvajajo strokovnjaki za akupunkturo ... (Veliki splošni leksikon: 2006).

²⁴ Akupunktura [latinsko], zdravljenje bolezni z vbadanjem igel v kožo na določenih točkah telesa (akupunkturalne točke); igle ostanejo na mestu 2–30 minut. Akupunkturalne točke ležijo na t. i. meridianih, ki so določeni za posamezne organe. Akupunktura je stara kitajska metoda zdravljenja, ki se zdaj uporablja tudi v Evropi ... (Veliki splošni leksikon: 2006).

²⁵ Feng šuj je veščina, kako urediti svoj bivalni prostor, da bo v harmoniji z zakonitostmi, ki upravljajo vesolje (Internetni vir 24).

²⁶ Reiki je zdravlilska metoda, ki omogoča pridobivanje in utrjevanje zdravja. Z njo lahko pomagamo sebi in drugim (Internetni vir 25).

²⁷ Aikido [japonsko »pot duševne harmonije«], oblika samoobrambe, ki se je na temelju stare bojne veščine razvila na prelomu 19. v 20. stoletje na Japonskem (Veliki splošni leksikon: 2006).

²⁸ Kendo [japonsko »pot meča«], športni boj z bambusovimi meči, ki se je pojavil v 18. st. na Japonskem; razvil se je iz sabljaške veščine samurajev (Veliki splošni leksikon: 2006).

6. PRENOS AZIJSKIH RELIGIJ NA ZAHOD

Vzhodne kulture so se razvijale ločeno in precej drugače od evropskih. Imele so svojo zgodovino, na zahodnjake so delovale tuje, eksotično in skrivnostno – prav zato pa so bile še toliko bolj privlačne. Nova duhovnost se je tako rada »napajala« iz daljnih vzhodnih kultur: indijskih, kitajskih, japonskih ...

Zanimanje za Azijo pa ni staro le nekaj desetletij. Zahodni svet je v stikih z azijskimi kulturami vsaj že od 5. stoletja pr. n. št – takrat je med Grki in Indijci potekala bogata kulturna izmenjava. Med letoma 327 in 325 pr. n. št., ko je Aleksander Veliki prišel na indijsko podcelino, so se ti stiki še toliko bolj okrepili.

Veliko kasneje, konec 13. stoletja, je informacije o azijskih religijah v Evropo prinesel še Marko Polo. Naslednji stik z azijskimi religijami se je dogajal v naslednjih stoletjih – v času kolonizacije, vendar to obdobje ni pustilo vidnih sledi v evropski kulturi.

Pravo zanimanje za azijske religije se potem začne konec 18.,²⁹ predvsem pa v 19. stoletju, ko izidejo prvi prevodi temeljnih religijskih tekstov Vzhoda,³⁰ Max Müller sredi 19. stoletja prične zbirati izvorno gradivo indijske književnosti iz vedskih in kasnejših obdobj ... (glej Črnič 2005: 16).

Pomembno vlogo pri prodoru vzhodnih filozofij na zahod je imelo tudi teozofsko društvo, ki sta ga leta 1875 ustanovila Madam Petrovna Blavatsky in polkovnik Henry Olcott. Društvo je promoviralo ideje hinduizma, budizma, zahodnega okultizma, prizadevalo pa si je tudi za sintezo ezoteričnih naukov Zahoda in južne Azije ter poudarjalo središčni pomen karme in reinkarnacije (glej Črnič 2001a: 143).

Za prelomnico vsekakor lahko štejemo svetovni verski kongres v Chicagu, ki se je zgodil leta 1893 in je odprl pot misiji hinduizma na Zahod. Tam so se srečali zastopniki religij z Vzhoda in Zahoda. Med udeleženci je izstopal predvsem Svami Vivekananda, učenec indijskega mistika Ramakrišna, ki je leta 1897 v New Yorku ustanovil društvo Vedanta. Po besedah Vivekanande »mnoge poti vodijo k istemu bogu«. Bistvo religij je torej v mističnem izkustvu, kjer se lahko srečajo vse religije, in ne v naukih, ki religije ločujejo. Od začetka prejšnjega stoletja so potem misijonarji zavestno prenašali raznovrstne azijske religije v Ameriko in

²⁹ V tem obdobju sta vzhodna literatura in filozofija vplivali na Schopenhauerja, Schlegla in Emersona.

³⁰ Leta 1802 Upanišade; 1827 Bhagavad-gito ...

Evropo. Treba pa je poudariti, da so se sicer poleg indijskih učiteljev pojavila tudi gibanja iz islamskega sveta.

O srečanju zahodne materialistične znanosti in vzhodne duhovnosti je v Evropi komajda mogoče govoriti, zato pa je v Kaliforniji to potekalo dosti bolj preprosto. Duhovnost Vzhoda je pravi bum doživela po 2. svetovni vojni – takrat jo je mladinska subkultura dobesedno posvojila. Višek modernosti so postali guruji, pojavili so se tudi številni japonski mojstri zena, tibetanski duhovni učitelji ter mojstri japonskih, kitajskih in indijskih tehnik za obvladovanje telesa in zdravja. Naenkrat se je pojavilo kup vzhodnjaških pojmov (jin-jang, karma, reinkarnacija, joga, meditacija ...). Vse več je bilo govora o hinduizmu, budizmu, taoizmu, zenu. Vzhod in Zahod sta se začela prepletati na različnih področjih, tudi v znanosti: fiziki, biologiji, medicini in zgodovini ...

V drugi polovici šestdesetih let 20. stoletja so skupaj z množico emigrantov iz Azije v ZDA prišli tudi številni duhovni učitelji, ki so ustanovili svoje skupine (npr. Bhagwan, transcendentalna meditacija in Moonova sekta). Njihovi nauki so kmalu padli na plodna tla, saj sta new age in predvsem hipijevska protikultura zoper obstoječo kulturo spodbudila zanimanje za alternativno (indijsko) duhovnost (glej Črnič 2005: 16).

Bilo je samo še vprašanje časa, kdaj bodo azijske religije prodrle tudi v Evropo. V prvi polovici prejšnjega stoletja je propad srednjeevropske kulture ustvaril prazen prostor, ki je pritegnil različne sile zunaj srednje Evrope. Za te sile je značilna predvsem velika raznovrstnost azijskih duhovnih smeri, ki so se v šestdesetih letih prejšnjega stoletja začele uveljavljati v zahodnem in tudi vzhodnem delu Evrope. Harrie Salman piše, da v teh smereh doživljanja duhovnost izvira iz zavesti, da je človek povezan z vsem, kar ga obdaja – izhodišče je v težnji po univerzalnosti, po vseobsegajočem. To pa je v nasprotju s srednjeevropskimi prizadevanji za individualnost (glej Goljevšček 1992: 128 in Salman 1992: 12–14).

Stvar pa vseeno ni tako preprosta, kot je videti. Vsaka kultura je namreč kompleksen sistem zgodovine, izročila, vrednot, običajev, norm ..., zato elementov določene kulture ni mogoče kar prenašati iz ene kulture v drugo. Poznamo dva načina prenosa azijskih religij na Zahod:

1. Po eni strani se azijske religiozne ideje prenašajo prek skupin, ki se trudijo ostati kar najbolj zveste izročilu, iz katerega izhajajo (npr. Mednarodna skupnost za zavest Krišne).
2. Na drugi strani so skupine, ki selektivno izbirajo posamezne pojme, ideje in prakse ter jih prilagodijo zahodnim kulturam. Številni vzhodnjaški pojmi so na Zahodu s pomočjo kulturne

reinterpretacije dobili popolnoma nov pomen, ali kot je zapisala Goljevščkova, »pozahodili smo jih do te mere, da še sami sebi niso več podobni«. Zahodna civilizacija je usmerjena navzven, v akcijo, v spreminjanje in obvladovanje stvari. Predvsem pa zahteva takojšnjo zadovoljitev potreb. Meditacija, joga in reinkarnacija so samo trije koncepti, ki imajo na Zahodu drugačen pomen. Meditacija na Vzhodu namreč pomeni sredstvo za doseg nekkih ciljev – da napredujemo v ljubezni, zato moramo pozabiti nase, na Zahodu pa je sama sebi namen – uporablja se zato, da se »samouresničujemo«, da »najdemo sebe«, in kot taka hitro zdrsne v narcisistični samoužitek. V kulturi, kjer se je razvila reinkarnacija, pomeni življenje trpljenje, zato je cilj vsakega posameznika živeti čim bolj moralno, si s tem ustvariti dobro karmo in doseči nirvano – s tem se konča to brezupno nadaljevanje ponovnih rojstev oz. samsara. Na Zahodu je zgodba popolnoma drugačna: življenje je temeljna vrednota, posamezniki se s smrtjo ne moremo sprijazniti, ker nočemo verjeti, da bo po naši smrti vse teklo naprej brez nas, ali pa se smrti bojimo, in pri tem je koncept reinkarnacije nekakšno »zdravilo« za naše strahove pred minljivostjo (glej Goljevšček 1992: 142–144 in Črnič 2001a: 146).

Na tem mestu se tudi zastavlja vprašanje: zakaj so azijske religije na Zahodu doživele tak uspeh. Religiozno-filozofske ideje in koncepti, ki so jih Zahodu ponujale azijske družbe, so zahodnjakom pomagale lajšati posledice njihovega potrošniško usmerjenega življenja. Poleg tega pa so dostikrat zapolnjevale tudi metafizično praznino in zadovoljevale duhovno-religiozne potrebe ljudi (glej Črnič 2001a: 141).

6.1 PRENOS AZIJSKIH RELIGIJ NA SLOVENSKO OZEMLJE

Tako kot v zahodni Evropi v 19. stoletju se je tudi pri nas začelo pojavljati zanimanje za vzhodnoazijske religije, še posebej za budizem in hinduizem. To zanimanje je še naraslo v prvih desetletjih 20. stoletja. K temu sta pripomogla večja informiranost prebivalstva o azijskih kulturah (v tem času je bilo že dostopnih vse več znanstvenih raziskav in prevodov klasičnih verskih in literarnih del) ter tudi vse manjše zaupanje v zahodno kulturo in krščanstvo.

Zanimanje za budizem so v naslednjih letih širila tudi teozofska društva, ki so tiskala in razpošiljala budistično literaturo. Po budističnem kongresu v Tokiu leta 1925 so v Evropo

prišli budistični učitelji iz vzhodne Azije, ki so propagirali budizem. Ustanovljena so bila tudi številna društva,³¹ ki so imela vpliv predvsem v evropskih znanstvenih krogih.

Vpliv budizma v Evropi je tako postajal vse močnejši in bilo je samo vprašanje časa, kdaj se bo pojavil tudi v Sloveniji. Budizem je med Slovence prišel iz nemško govorečih dežel. Dokaj pozno, po I. sv. vojni, je bilo v slovenščino prevedenih in v naših revijah objavljenih nekaj odlomkov budistično orientiranega filozofa Arthurja Schopenhauerja.³² Sicer so že nekaj let pred objavo odlomkov njegovih del nekateri avtorji pisali o budizmu, je pa res, da so bile številne informacije o budizmu še skromne in celo popolnoma napačne.³³ Prvi podrobnejši opis budizma je pri nas objavil Ivan Tavčar leta 1873 v spisu *Narava in civilizacija*, ki ga je sestavil po tuji literaturi.

V tem času so se za budizem zanimali predvsem posamezniki, ki so se do obsežnejšega znanja dokopali izključno s študijem tuje literature. Ko pa je v začetku 20. stoletja v zahodni in srednji Evropi začela naraščati priljubljenost budizma, se je tudi pri nas začelo marsikaj spreminjati. Seveda so se najprej oglasili kritiki iz vrst katoliške cerkve in opozarjali javnost, da je širjenje budizma povezano z razširjanjem »protikrščanskega svobodomiselstva«.³⁴ Do konca I. sv. vojne v Sloveniji ni bilo o budizmu zapisanega skoraj nič, kar bi omililo enostranske negativne kritike budizma. Izjema je bil Anton Aškerc, ki je z nekaterimi svojimi pesmimi dokazal svojo naklonjenost budističnim idejam. Eden prvih, ki so javno izrekli pohvalo budizmu, je bil Josip Vidmar; to je storil leta 1911 v mladinskem glasilu *Naša bodočnost*. Po I. sv. vojni so pozitivni prikazi budizma postali pogostejši. Na tem mestu je treba omeniti predvsem prizadevanja Josipa Suchyja, ki je izdal knjige *Uvod v buddhizem* (objavljena leta 1921), *Staroindijske basni, bajke in pravljice* (1921 in 1932) in *Bežne slike iz Indije* (1934).

Kar zadeva druge azijske religije v Sloveniji, je bila zgodba podobna. Znanje o brahmanizmu in hinduizmu je bilo na našem področju vse do konca 19. stoletja sila skromno. Tako kot pri budizmu so bile tudi pri brahmanizmu in hinduizmu sprva objavljene skromne in tudi nekatere zmotne informacije. Leta 1856 je bilo v *Zgodnji danici* zapisano, da je brahmanizem zelo podoben budizmu, le da slednji ne pozna kast. Še dvajset let kasneje je bilo v istem glasilu zapisano, da so hindujci sprva verovali v enega boga, kar naj bi bilo razvidno iz Ved, kasneje pa v vrhovno trojico Brahma – Višnu – Šiva in množico nižjih božanstev. To splošno

³¹ Pāli Text Society; ustanovljeno v Londonu leta 1881, Buddhistische Gesellschaft; ustanovljeno v Leipzigu leta 1903 ...

³² Prva izdaja njegovega najpomembnejšega dela *Die Welt als Wille und Vorstellung* je izšla že leta 1818.

³³ Matevž Ravnikar Poženčan je npr. leta 1869 pisal, da se budizem imenuje po bogu Budi.

³⁴ Glaser leta 1901, Terseglav leta 1911, dr. Fajdiga in dr. Ehrlich o budizmu pišejo negativno.

zmešnjavo je vsaj do neke mere razrešil Matija Torkar, ki je v *Novicah* leta 1870 objavil članek z naslovom *Zgodovinske in pravljicne črtice o starodavnih Indijanih in o njihovi omiki*.³⁵ Približno ob istem času je o posmrtnem življenju, karmi in preseljevanju duš v enem od svojih spisov pisal tudi Anastasius Grün. V naslednjih letih se je indijskim verstvom najbolj posvetil Ivan Tavčar v spisu *Narava in civilizacija*. Indijskim versko-filozofskim spisom je očital nezdravo fantazijo,³⁶ sicer pa se je poleg brahmanizma ukvarjal tudi z reinkarnacijo, ujetostjo v eno od nižjih kast v podobi rastlin in živali, omenjal pa je tudi kult Šive in Višnuja. Šmitek je o Tavčarju zapisal: »... Indija je bila s svojimi religijami in kulturami za Tavčarja bolna in skoraj v celoti degenerirana; dozdevala se mu je kot velikansko telo brez duše« (glej Šmitek 1986: 160–189).

Manj kot o budizmu in hinduizmu je bilo pri nas znanega o konfucianizmu in taoizmu, sta bila pa zato pri nas bolje sprejeta. Konfucijev nauk je leta 1865 objavil *Učiteljski tovariš*, o taoizmu oziroma o Lao Ceju (Lao Ziju³⁷) pa je bilo v reviji *Kres* mogoče brati leta 1921.

Največ informacij o azijskih religijah smo Slovenci dobili iz tuje literature. Nekaj znanja pa so k nam prinesli tudi redki misijonarji in popotniki – tukaj je treba posebej omeniti Celjanko Almo Karlin (1889–1950), ki je leta 1928 v knjigi *Glaube und Aberglaube im fernen Osten (Vera in praznoverje Daljnega vzhoda)* opisala svoje osem let trajajoče potovanje po Aziji (glej Črnič 2001a: 152–155).

³⁵ Članek je povzel po zgodovinskih virih, v njem pa je opisal nekatere mite o ustvarjanju sveta iz vedske literature. Pisal je tudi o veri v preseljevanje duš in nekaterih drugih področjih indijske kulture.

³⁶ Tavčar je moč indijske domišljije primerjal kar z bujnostjo indijske tropske vegetacije.

³⁷ Različni avtorji njegovo ime zapisujejo drugače.

7. VERSKE SKUPNOSTI AZIJSKEGA POREKLA V SLOVENIJI

O raziskavi

Spodaj predstavljeni izsledki so rezultati raziskave, ki jo opravlja Center za preučevanje kulture in religije na Fakulteti za družbene vede od leta 2004 dalje. Raziskava izhaja iz temeljne ugotovitve, da so NRG univerzalen pojav, ki je danes navzoč v večini družb. Specifika NRG v sodobnih družbah je hitra rast njihovega števila ter njihova pestrost. Iz tega sledi predvidevanje, da tudi v Sloveniji delujejo številna NRG, med katerimi mnoga niso registrirana pri Uradu RS za verske skupnosti, ampak delujejo kot društva ali celo kot formalno neorganizirane interesne skupine. Zato je njihovo število dosti večje, kot je mogoče sklepati na podlagi podatkov Urada RS za verske skupnosti.

Treba je še poudariti, da je kljub številnosti NRG na Zahodu članstvo v teh skupinah v primerjavi s celotno populacijo praviloma razmeroma majhno, tako je na celotni populaciji s kvantitativnimi metodami zelo težko meriti pripadnost NRG ali kakšne druge z NRG povezane spremenljivke.

Podatki so bili zbrani z uporabo kvalitativne, etnografske metode družboslovnega raziskovanja – v prvem koraku so bila odkrita pri nas delujoča NRG, z metodo opazovanja z udeležbo so bile potem zbrane osnovne informacije o posameznih NRG in na podlagi tako pridobljenih informacij je bil sestavljen vprašalnik za vodilne člane NRG, s katerimi so bili opravljeni strukturirani intervjuji.

Intervju je zajemal naslednje sklope:

1. časovni, prostorski, formalni okvir delovanja (koliko časa skupina že deluje, ali je tudi pravno registrirana in kako ...);
2. članstvo in organiziranost skupnosti (ima skupina točno določen institut članstva, koliko članov ima, ima skupina različne kategorije članov/pripadnikov – menihi, laiki itd., dolžnosti in pravice članov, razlike med spoloma, organiziranost skupnosti, kdo je vodja, struktura članstva, hierarhija v skupini, pridobivanje novih članov ...);
3. izvori gibanja in doktrinarno-ritualne osnove (kdo je ustanovitelj gibanja, iz katere tradicije izhaja, od kod črpa svoje doktrinarne osnove, kakšne so te osnove, ali obstajajo kakšni obredi, kako pogosto se izvajajo, koliko časa trajajo, ali skušajo svoje religijsko sporočilo prenašati tudi nečlanom ...);
4. materialni pogoji delovanja (kateri so glavni načini financiranja skupnosti, imajo v lasti kaj premoženja);

5. odnosi z okolico in širšo družbeno skupnostjo (kako okolica dojema njihovo delovanje, imajo člani skupnosti zaradi svoje religijske orientacije v vsakdanjem življenju kakšne težave, se skupnost v slovenski družbi čuti zapostavljeno, poročanje medijev o skupnosti ...).

Tipologija slovenskih alternativnih religijskih in duhovnih skupin

Aleš Črnič in Gregor Lesjak sta slovenske alternativne religijske in duhovne skupine razdelila v razrede: krščansko, azijsko, ezoterično, neopogansko, novodobno in samoniklo, in z raziskavo ugotovila, da sta najštevilnejši in najbolj razčlenjeni družini krščanskih in azijskih skupin. Med krščanskimi prevladujejo binkoštni, med azijskimi pa hindujske skupine. Azijska družina obsega dobrih 30 odstotkov vseh slovenskih alternativnih religijskih in duhovnih skupin.

Začetek delovanja slovenskih alternativnih religijskih in duhovnih skupin

V osemdesetih letih minulega stoletja je število alternativnih religijskih in duhovnih skupin močno naraslo. Od leta 1905 do 1980 je namreč v Sloveniji nastalo le 9 takšnih skupin, od leta 1981 do 2006 pa kar 48 (med njimi so tudi vse budistične in nekaj hindujskih skupin). »S pojmom nove religijske in duhovne skupine označujemo časovno zgoščen pojav primarnih, močno raznorodnih, a ne-tradicionalnih in ne-imigrantskih religijskih in duhovnih skupin. Njihovo jedro tvorijo člani, pripadniki ali udeleženci prve generacije.«

Številnost slovenskih novih religijskih in duhovnih skupin

Slovenske nove religijske in duhovne skupine so pretežno majhne – v večini namreč ne presegajo 50 članov, pripadnikov ali pogostih udeležencev njihove dejavnosti (glej internetni vir 8).

7.1 DELITEV NRG AZIJSKEGA IZVORA V SLOVENIJI

Nekatera NRG v Sloveniji so registrirana na Uradu vlade RS za verske skupnosti³⁸ (deluje od leta 1993), druga pa delujejo v okviru različnih društev in drugih interesnih skupin, ki niso formalno organizirane.

³⁸ Zakonske zahteve za registracijo cerkve in drugih verskih skupnosti, opisane v 13. členu Zakona o verski svobodi, ki je bil sprejet 2. februarja 2007, so: »(1) Cerkev ali druga verska skupnost se lahko registrira, če ima najmanj 100 polnoletnih članov, ki so državljani Republike Slovenije ali tujci, ki imajo na njenem ozemlju prijavljeno stalno prebivališče, in deluje v Republiki Sloveniji najmanj zadnjih deset let.

Ker pojem NRG azijskega porekla zajema zelo široko paleto različnih religijskih gibanj, jih bom za lažje razumevanje razdelila na hindujske, budistične skupine, skupine, ki se ukvarjajo z jogo, ter ostale skupine.

7.2 NRG, KI TEMELJIJO NA HINDUIZMU

7.2.1 Mednarodna skupnost za zavest Krišne

Med NRG, ki izhajajo iz hinduizma, je na slovenskih tleh zagotovo najbolj znano gibanje Mednarodna skupnost za zavest Krišne (ISKCON – International Society for Krishna Consciousness), vsem bolj znano kot gibanje Hare Krišna; v Sloveniji se je pojavilo v začetku osemdesetih let. Prvi navdušenci so nauk prinesli iz sosednje Hrvaške. Gre za eno bolje organiziranih, starejših, večjih, bolj aktivnih, opaznih in ne nazadnje tudi bolj prepoznavnih NRG v Sloveniji. Hare Krišna ima v Sloveniji že od leta 1983 formalni status verske skupnosti.³⁹ Pripadniki gibanja so že leta 1989 za svoja srečanja in opravljanje obredov na Kolarjevi ulici v Ljubljani najeli hišo, kjer so si uredili tempelj. Decembra leta 1992 so se preselili v večjo hišo na Žibertovi ulici 27 v Ljubljani. To hišo, v kateri je danes »Hare Krišna center«, so sprva najeli in jo kasneje postopoma odkupili. V centru je omogočeno duhovno šolanje v skupnosti živečim pripadnikom oz. menihom ter kulturno in duhovno izobraževanje kongregacijskim (laičnim) članom. V templju se prav tako redno izvajajo nedeljski programi z duhovno glasbo, potekajo tudi predavanja z aktualnimi temami in vegetarijansko hrano, vsak dan je na sporedu tudi jutranje in večerno čaščenje – *arati*.⁴⁰ Skupnost poleg tega po različnih krajih⁴¹ v Sloveniji prireja tudi redna tedenska srečanja, na katerih častijo Krišno: sange in

(2) Zahtevo za registracijo cerkve ali druge verske skupnosti poda njen zastopnik. Zahteva mora vsebovati naslednje podatke:

1. ime cerkve ali druge verske skupnosti, izpisano v latinici, ki se mora razlikovati od imen drugih cerkva in drugih verskih skupnosti in ne sme biti zavajajoče;

2. sedež in naslov sedeža cerkve ali druge verske skupnosti v Republiki Sloveniji;

3. odtis žiga z imenom cerkve ali druge verske skupnosti, ki ga bo uporabljala v pravnem prometu.

(3) Ob vložitvi zahteve za registracijo cerkve ali druge verske skupnosti vlagatelj plača upravno takso, skladno z zakonom, ki ureja upravne takse ...« (Internetni vir 14).

³⁹ Na Uradu RS za verske skupnosti je bilo registrirano pod imenom Skupnost za zavest Krišne.

⁴⁰ Gre za tempeljski obred ali čaščenje svetih podob oziroma božanstev, ki jim bhakte s krožnimi gibi darujejo ogenj, kadilo in druge predmete. Prvi dnevni obred (Mangala-arati) se v vsakem ISKCON-ovem templju opravlja vsako jutro ob 4:30 ali 5:00.

⁴¹ Srečanja pripadnikov gibanja Hare Krišne po podatkih iz leta 2005 potekajo v Ljubljani, Mariboru, Kranju, Celju, Brežicah, Slovenj Gradcu, na Notranjskem, dve v neki vasi blizu Ljubljane in še eno študentsko v Ljubljani (Črnič 2005: 101).

nama-hate.⁴² Dejavnosti gibanja vključujejo tudi prevajanje in deljenje knjig, deljenje hrane brezdomcem in revežem (kar izvajajo v okviru mednarodne humanitarne akcije Hrana za življenje po vsem svetu), občasno tudi obiskujejo domove za ostarele, zapore ... Prirejajo tudi poletno šolo bhakti joge in seminarje za kongregacijske člane ter vse ostale interesente, občasno pa organizirajo tudi druge kulturno-duhovne programe po Sloveniji.⁴³

Kar zadeva organizacijsko strukturo Skupnosti za zavest Krišne, je ta postavljena v skladu z globalno vzpostavljenim ISKCON-ovim sistemom. Tako je bilo v začetnem obdobju vodstvo v skupnosti izključno v rokah predsednika, njemu pa je bilo neposredno podrejenih še šest ljudi: vodja sankirtana (zadolžen za deljenje knjig), vodja kuhinje, t. i. tempelj komandir (ki je neke vrste hišnik, skrbi pa za stavbo, potrebščine bhakt, različne pripomočke ...), vodja bhakt⁴⁴ (uvaja nove pripadnike, jih seznanja s pravili tempeljskega življenja, osnovami doktrine, religijske prakse ...), blagajnik in t. i. matadži vodja (to je predstavnic ženskega dela templja). Vzporedno z naštetimi funkcijami je v skupnosti deloval še predstavnik za stike z javnostjo, ki je bil hkrati član glavnega upravnega organa mednarodnega ISKCON-a. Taka ureditev je bila v veljavi do sredine devetdesetih let. Kasneje je vodstvo templja prevzela skupina treh bhakt in posledično je skupnost po zgledu društev oblikovala stopenjsko strukturirano vodstvo. Na novo formirani organi v praksi v resnici niso zaživel, vseeno pa je bil to pomemben korak k demokratizaciji organizacije. Vodstvo celotne skupnosti je tako prevzel svet skupnosti, ki ga je vodil predsednik skupnosti, sestavljali pa so ga še zastopnik GBC-ja in predstavnik za stike z javnostjo, predstavnik kongregacije, predstavnic ženskih pripadnic in predstavniki posameznih programov (sankirtan, nama-hate ...). Nadzorno funkcijo je prevzel tričlanski nadzorni svet, tričlansko častno razsodišče pa je bilo zadolženo za reševanje vseh sporov. Tempelj je še vedno vodil predsednik templja, pomagali pa so mu še blagajnik, vodja kuhinje in vodja oltarja.

Skupnost za zavest Krišne v Sloveniji se financira podobno kot drugod po svetu. Glavni vir prihodkov so *sankirtan* (oz. »prostovoljni prispevki« od deljenja knjig) in prostovoljni prispevki, članarine ter donacije pripadnikov in simpatizerjev. Člani skupnosti prakticirajo omejitve svetega življenja, kar vključuje štiri temeljna načela vzdržnosti: celibat – spolnost je tudi v zakonu dovoljena samo v reprodukcijske namene, odrekanje alkoholu in tobaku ter

⁴² Sanga oz. nama-hata se imenujejo redna, praviloma tedenska srečanja pripadnikov Hare Krišne, na katerih častijo Krišno. Edina razlika med sango in nama-hato je v tem, da so prve po številu udeležencev manjše.

⁴³ Leta 1990 so organizirali prvi Festival Hare Krišna. Zadevo so ponovili leta 1993 v hali Tivoli – drugi festival je bil izjemno uspešen, po nekaterih ocenah naj bi se ga udeležilo od dva do tri tisoč ljudi. V tem obdobju je v tempelj prišla tudi večja skupina novih pripadnikov.

⁴⁴ Bhakta, bhaktin(a) – posameznik oz. posameznica, ki prakticira bhakti, tj. metodo vdanega, ljubečega čaščenja Krišne.

drugim opojnim sredstvom, zapovedano je vegetarijanstvo, velja pa tudi prepoved igranja iger na srečo. Religijsko prepričanje članom skupnosti narekuje širjenje vedskega znanja med nečlane skupnosti – to počnejo prek distribuiranja publikacij ter z organiziranimi predavanji.

Število članov slovenske skupnosti za zavest Krišne ni natančno znano, saj niti sama skupnost ne vodi natančne evidence o članstvu, povrh vsega pa ni niti natančno določenih kriterijev, ki bi določali, kdo sploh je član skupnosti (postavlja se vprašanje, ali so to samo iniciirani člani skupnosti). Obstajajo ocene o številu pripadnikov, ki so zelo različne: po podatkih iz leta 2005 je bilo pri Skupnosti za zavest Krišne iniciiranih med 200 in 230 pripadnikov. Od teh je prvo iniciacijo, pri kateri *bakhta* od svojega guruja dobi duhovno ime, prejelo okrog 170 pripadnikov, drugo iniciacijo, s katero bhakta pridobi neke vrste duhovniški status, tako da lahko potem opravlja obrede na oltarju, pa je prejelo približno 60 članov (Črnič 2005: 7–114).

Za gibanje Hare Krišna je sicer značilen izjemno kompleksen teološki, filozofski, kozmološki in socialni sistem, ki obravnava vsa področja človekovega življenja. Njegov religijski sistem temelji na treh točkah. 1. *Sambandha*; gre za spoznavanje odnosa z bogom – Krišno, njegovi delci so vsa živa bitja. Vsako živo bitje lahko z bogom razvije pet odnosov: nevtralni, služabniški, prijateljski, starševski in ljubezenski odnos. 2. *Abhidheja* je delovanje, ki je skladno s tem odnosom, temelji pa na metodi bhakti joge – na večnem ljubečem služenju Krišni. 3. *Prajodžana* pomeni doseg končnega cilja, to pa je vdano služenje Krišni. Najpomembnejše in najprimernejše za našo dobo je skupno petje svetih imen (maha-mantra Hare Krišna).⁴⁵

7.2.2 Hinduistična verska skupnost v Sloveniji

Hinduistična verska skupnost v Sloveniji se je razvila iz Društva indijsko-slovenskega prijateljstva, ki je bilo ustanovljeno leta 1999. Sprva je bil namen društva predstavljanje bogate, slikovite in raznolike indijske kulture. Kmalu zatem se je oblikovala majhna skupnost, ki se je ukvarjala s preučevanjem Ved (starodavnih svetih spisov) in Upanišad (filozofski

⁴⁵ Maha-mantra ali velika mantra je sestavljena iz imen boga:
Hare Krišna, Hare Krišna,
Krišna Krišna, Hare Hare.
Hare Rama, Hare Rama,
Rama Rama, Hare Hare.

spisi). Leta 2003 se je društvo odločilo za pravnoorganizacijsko obliko verske skupnosti in se še istega leta (26. 8. 2003) registriralo na Uradu vlade RS za verske skupnosti.

Skupnost trenutno deluje v Ljubljani, Mariboru, Novem mestu, Škofji Loki in Kranju. Registriranih članov ima hinduistična verska skupnost 70, neformalnih pripadnikov oz. simpatizerjev je po samooceni med 400 in 500. Članom skupnosti njihovo duhovno prepričanje ne narekuje širjenja sporočila med nečlane skupnosti, prav tako pa si tudi ne prizadevajo za pridobivanje novih članov. Najpomembnejši vir financiranja so donacije in prostovoljni prispevki. Kar zadeva hierarhično ureditev, je edina ločitev v skupnosti v tem smislu možna na ravni duhovniški red – laiki.

Pripadniki Hinduistične verske skupnosti v Sloveniji nimajo možnosti meniške ali poklicne posvetitve skupnosti. Sicer pa v skupnosti veljajo nekatere omejitve: prepovedano je uživanje mesa, pitje alkohola in kajenje. Druge odločitve so prepuščene posameznikovi individualni presoji – za celibat se lahko odloči vsak posameznik sam, vseeno pa je zaželeno, da se v starosti odpove spolnemu življenju. Treba je tudi poudariti, da hindujska skupnost ostro nasprotuje poklicem, ki so kakorkoli povezani z zlorabo živih bitij in narave.

Hinduistična verska skupnost sicer izvira iz šole joge, ki je eden od šestih ortodoksnih hindujskih filozofskih sistemov. Jedro doktrine pa je verovanje v štiri življenjske cilje (purušarte), to so *dhama* (pravičnost), *artha* (tusvetna blaginja), *kama* (čutno uživanje) in *mokša* (osvoboditev), ki temeljijo na sistemu duhovnega napredovanja in predpisujejo pravilno zadovoljitev potreb (fizičnih, socialnih, moralnih in duhovnih). Glavni življenjski cilj vsakega posameznika je odrešiti se omejitev materialnega bivanja in se združiti z Absolutnim. Preden posameznik doseže ta cilj, mora zadovoljiti potrebe in želje svojega telesa, družine in širše skupnosti ter izstopiti iz kroga rojstev in smrti. Drugi izrazit doktrinarni element hinduizma pa je vera v univerzalni zakon karme in reinkarnacije. Človekovo duhovno bistvo – atman je neumrljivo in se v neskončnem krogu samsare seli iz telesa v telo. Smer posameznikove reinkarnacije pa določa karma. To neskončno pot po krogu rojstvo-smrt-ponovno rojstvo posameznik lahko prekine, če se odpravi po poti joge. Ko torej posameznik s pomočjo joge doseže mokšo, atman izstopi iz samsare in se tako lahko združi z Absolutnim (brahmanom).

Skupnost svoje doktrinarne osnove črpa iz tradicije joge, ki jo je utemeljil Patandžali (Patanjali) v Joga-sutrah, njihova etika pa je utemeljena v Ramajani (veliki ep). Ne smemo pa pozabiti tudi na hinduistične doktrinarno-etične elemente: čistost v telesnem in moralnem smislu, samonadzor (uma in telesa), navezanost na materialno eksistenco in nenasilje (ahimsa) oz. izogibanje fizičnemu, duhovnemu, čustvenemu ali moralnemu škodovanju živim bitjem.

Molitev in meditacijo člani skupnosti opravljajo vsakodnevno – zjutraj in zvečer – trajanje pa je odvisno od odločitve in potreb posameznika (v povprečju od pol do ene ure). Čaščenje se izvaja zgolj ob pomembnih praznikih.

7.3 NRG, KI TEMELJIJO NA BUDIZMU

7.3.1 Budistična kongregacija Dharmaling – Vadžrajana

Prve zamisli o nastanku te skupnosti so se začele pojavljati leta 2001, ko je v Slovenijo na povabilo Matjaža Trontlja ter Tine in Mojce Poberaj prišel lama Šenpen Rinpoče. Po dveh obiskih Ljubljane se je odločil ostati v Sloveniji in začel sodelovati z Mojco Svaski. Leta 2002 sta skupaj ustanovila kongregacijo Dharmaling in jo konec leta 2003 tudi registrirala na Uradu vlade RS za verske skupnosti. Skupnost je januarja letos (2007) v Ljubljani odkupila hišo in s tem odprla prvi budistični center v Sloveniji.

Zaenkrat Dharmaling deluje zgolj v Ljubljani. Skupnost tudi ne pozna institucije članstva, zato je težko natančno določiti število njenih pripadnikov – po samooceni skupnosti je teh za zdaj okrog 100. Ker budistično religijsko prepričanje nasprotuje širjenju sporočila oziroma prakse med nečlane, si v skupnosti tudi ne prizadevajo posebej, da bi v svoje vrste privabili nove člane. Edini vir financiranja so prostovoljni prispevki.

Pripadniki skupnosti se lahko odločijo za meništvo ter se popolnoma posvetijo religijskemu »iskanju«. Skupnost pozna tudi različne kategorije članov glede na opravljanje religijskega dela: menihe in nune ter posvečene laike in laike. Odločitve v skupnosti pa sprejema abot ali kak drug lama iste tradicije.

Menihi in nune se morajo tudi držati določenih omejitev »svetega življenja«; med njimi sta najbolj splošni celibat ter prepoved uživanja substanc, ki spreminjajo posameznikovo zavest (droge, alkohol). Zato pa pri laikih ne veljajo nobene izrecne prepovedi, obstajajo le priporočila o nezlorabljanju čutov (spolnosti) in neuživanju substanc. Skupnost prav tako odklanja zaposlitev, ki je kakorkoli povezana z orožjem (vojska), in pa poklice, ki niso v skladu z budistično etiko (mesar, proizvajalec in prodajalec alkohola ...).

Skupnost se predvsem opira na tibetanski budizem tradicije mahajana in vadžrajana. Je pa res, da je nekoliko prilagojena zahodnemu svetu. V temelju sledi trem draguljem: Budi, sanghi (budistični skupnosti) in dharmi (Budovemu nauku). Kot sem že opisala v poglavju o

budizmu, Budov nauk sestoji iz štirih plemenitih resnic: življenje je *dukha* (trpljenje), ki jo povzroča *tanha* (hrepenenje, želja). Vendar je dukho mogoče preseči (*dukha-nirodha*), kar pomeni, da je sreča mogoča v smislu stanja miru (*nirvana*). Dokončno osvoboditev je mogoče doseči z izpolnjevanjem predpisov osemčlene ali srednje poti – s tem se približamo razsvetljenju – nirvani. Jedro doktrine je torej verovanje v univerzalni zakon karme in reinkarnacije. Cilj slehernega budista pa je preseči samsaro, torej izstopiti iz neskončnega kroga življenja in smrti ter doseči stanje čistega uma.

Temeljni knjižni deli, iz katerih črpajo doktrino pripadniki tega religijskega gibanja, sta dve veliki zbirki spisov – Tangjur in Kangjur. Uporabljajo pa tudi nekatere druge knjige, kot sta Pot Bodisatve in 37 praks Bodisatve, skozi katere skušajo pripadnikom skupnosti približati Budov nauk.

Čeprav skupnost od svojih pripadnikov ne zahteva izvajanja molitvenih obredov in meditacije, povprečen pripadnik skupnosti za religijsko prakso porabi najmanj eno uro dnevno.

7.3.2 Buddha Dharma – Zveza budistov v RS

Skupnost v Sloveniji deluje od leta 1988, nastala pa je na pobudo Alenke Bone (Tara Drimed Drolkhar) in Mirana Lutariča (Mangala). Njihovo delovanje je bilo sprva vezano na Changchub – Zavod za tibetansko kulturo. Zaradi različnih interesov (nekatere je namreč zanimal izključno kulturni vidik Tibeta, druge pa verski) so potem ustanovili Buddho Dharmo, katere sestavni del je Changchub. Pri ustanavljanju skupnosti sta sodelovala tudi učitelj dharme iz Butana Kjabje Dzongsar Jamjang Khjence Rinpoče in učitelj dharme iz Italije Chögyal Namkhai Norbu Rinpoče, ki sta danes častna člana Buddha Dharme. Skupnost je bila na Uradu vlade RS za verske skupnosti registrirana 7. 2. 1995.

Skupnost deluje po vsej Sloveniji. Zaradi nepriznavanja institucije članstva je število pripadnikov težko oceniti, zato niti predsednica skupnosti o tem ne daje podatkov. Pripadnikom skupnosti njihovo religijsko prepričanje narekuje širjenje Budovega nauka, pri tem pa uporabljajo javne medije, različne publikacije in svetovni splet. Je pa res, da si načrtno ne prizadevajo za pridobivanje novih članov. Najpomembnejše vire financiranja pomenijo prostovoljni prispevki, donacije in tudi dohodek od dejavnosti – člani skupnosti namreč izvajajo magnetno terapijo, programe celostne medicine, prodajajo izdelke tibetanske medicine. Predsednica skupnosti se poleg še nekaj članov trenutno preživlja z delom v

skupnosti. Znotraj skupnosti obstaja tudi možnost popolne, torej meniške ali poklicne posvetitve skupnosti. Pri tem se pripadnik lahko odloči za bivanje v izoliranem okolju skupnosti, v katerem se popolnoma posveti religijskemu iskanju. Kar zadeva hierarhično ureditev, v skupnosti ne poznajo različnih kategorij pripadnikov glede na opravljanje religijskega dela.

Člani skupnosti v skladu z budistično etiko prakticirajo nekatere omejitve: prepoved uživanja mesa in drugih živalskih izdelkov, alkohola in intoksikantov. Menihi in nune prakticirajo tudi celibat – za ostale člane ni zapovedan. Skupnost odklanja tudi zaposlitev v vojski in druge poklice, ki niso v skladu z dharmo. Odklanjajo pa tudi uradno zahodno medicino (razen v nujnih primerih). Temeljno religijsko prakso sicer sestavljata molitev in meditacija, ki sta tudi ključni del obredja. Meditacija naj bi trajala vsaj eno uro dnevno, izvajala pa naj bi se zjutraj in zvečer.

Jedro verovanja za Buddho Dharmo pomeni Budov nauk. Skupnost pa doktrinarne in ritualne osnove črpa iz svetih spisov *Dhammapada* – gre za 333 zvezkov v tibetanščini, v katerih je zajeto celotno budistično izročilo – ter iz nekaterih lastnih publikacij.⁴⁶

7.3.3 Soka Gakkai

Soka Gakkai International je mednarodna skupnost posvetnih privržencev budizma Ničirena Daišonina. Leta 1975 jo je ustanovil Daisaku Ikeda, leta 1983 je bila sprejeta v Združene narode kot nevladna organizacija. V Sloveniji ni pravno registrirana, čeprav tu deluje že približno 20 let. Skupnost deluje samo v Ljubljani, ima pa približno 60 članov (po njihovi samooceni). Člani skupnosti Soka Gakkai niso dolžni širiti sporočila svoje skupnosti med nečlane in si tudi ne prizadevajo posebej, da bi v skupnost pridobivali nove člane. Financirajo se izključno iz prostovoljnih prispevkov.

Skupnost svojim članom ne predpisuje nobenih omejitev v njihovem posvetnem življenju. Ne poznajo niti različnih kategorij članov, prav tako v skupnosti ni možnosti popolne oz. poklicne posvetitve. Člani skupnosti morajo zjutraj in zvečer, lahko individualno ali skupinsko, pred »gohonzonom«, ki pomeni najvišji objekt predanosti, izvajati obred, ki ga sestavlja izgovarjanje mantre »*Nam-mjoho-renge-kjo*« in recitiranje delov dveh temeljnih poglavij »Nauka lotosovega cveta« (gre za 2. in 16. poglavje).

⁴⁶ Npr.: Thiney, Norbu (2003): Ciganski klepet; Manjusri-nama-samgiti (2003): Buddh Dharma; Norbu, M. K., in Bone, A. (2002): Maitreya – zbornik o budizmu.

Kot že omenjeno, skupnost sicer svoje doktrinarne osnove črpa iz budizma Ničirena Daišonina, ki izhaja iz prepričanja, da stanje popolne sreče (budovstvo) obstaja v vsakem človeku in da so vsi ljudje enaki. Temeljno poslanstvo skupnosti je s pomočjo prakticiranja budizma Ničirena Daišonina omogočiti svojim članom, da dosežejo stanje popolne sreče, da razvijejo modrost, sočutje in življenjsko moč na osebni ravni, s čimer potem prispevajo k boljši in bolj harmonični družbi na globalni ravni. Privrženci budizma morajo tudi braniti temeljne človekove pravice, si prizadevati za svobodo vere ter za uresničevanje miru in enakosti.

7.3.4 Društvo theravadskih budistov Bhavana

Društvo Bhavana združuje ljudi, ki jih zanimata budistična misel in praksa, s posebnim poudarkom na theravadski⁴⁷ tradiciji, ter razvijanje te tradicije skozi meditativne, filozofske in moralno-etične vidike. Ustanovljeno je bilo na dan Pavarane, 10. oktobra 2003. Sedež društva je v Ljubljani.

Zgodovina theravada budizma v Sloveniji je kratka, kot je kratka tudi na Zahodu. Leta 1881 je bila v Angliji ustanovljena Pali Text Society, ki je začela izdajati prevode pali budistične literature. Razcvet se je začel v osemdesetih letih prejšnjega stoletja, ko je bil v Veliki Britaniji ustanovljen prvi samostan tajske gozdne tradicije Ajahna Chaha (Chithurst Forest Monastery). V skladu s tradicijo so vsa učenja brezplačna in tako tudi knjige, ki jih prevajajo ali pišejo v okviru samostanov. Izdaja knjig se financira z donacijami.

Glavnina pali tekstov je prevedena v angleščino, ki je za večino zahodnjakov zato tudi nekakšen uradni jezik. V slovenščino je bilo doslej prevedenih malo besedil, vendar z zanimanjem za theravada budizem raste tudi število prevodov.

Društvo preučuje in pogloblja budistične misli in prakse svojih članov, organizira predavanja, simpozije, posvetovanja in prireditve doma in v tujini s področja budizma in sorodnih področij, organizira študijska potovanja svojih članov in gostovanja budističnih menihov, predavateljev in učiteljev, izdaja budistične publikacije, revije ter avdio in video pripomočke in se povezuje s sorodnimi organizacijami doma in po svetu.

⁴⁷ Theravada, dobesedni pomen »vedenje starešin«, je šola budizma, ki črpa verski navdih iz tekstov Pali kanona, imenovanega Tipitaka, ki je na splošno priznan kot zbirka, ki vsebuje najstarejše preživle zapise Buddhovega učenja. Več stoletij je bila theravada prevladujoča religija kontinentalne jugovzhodne Azije (Tajska, Mjanmar, Kambodža in Laos) in Šrilanke; danes je po svetu prek 100 milijonov theravadskih budistov. V zadnjih desetletjih je theravada budizem pognal korenine tudi na Zahodu (Internetni vir 16).

Društvo Bhavana na svoji spletni strani ponuja tudi prijavnico, s katero se lahko včlanimo v društvo ali pa postanemo zgolj njegovi simpatizerji. Sicer se društvo financira s članarinami in prostovoljnimi prispevki (glej internetni vir 17).

7.3.5 Madhyamika, Slovensko budistično društvo Srednja pot

Slovensko budistično društvo Madhyamika je bilo ustanovljeno leta 1997 in od takrat naprej združuje različne budistične skupine, ki prakticirajo avtentične nauke Bude.

Buda je učil 84.000 različnih učenj za potrebe ljudi, in tako tudi v društvu Madhyamika verjamejo, da je v raznolikosti učenj in pristopov, ki jih ponujajo, njihovo bogastvo. Ljudje si tako lahko najdejo pristop, ki jim je najbližji, in tako hitro napredujejo po poti (glej internetni vir 18).

7.4 SKUPINE, KI SE UKVARJAJO Z JOGO

Joga ima v zahodnem svetu veliko število privrženecv in je v tem delu sveta zagotovo ena izmed najbolj priljubljenih azijskih duhovnih praks. Večina zahodnjakov si sicer jogo predstavlja kot neke vrste telovadbo in kot taka nima dosti skupnega s svojim prvotnim pomenom. Prvotno namreč joga pomeni pot do dokončne osvoboditve iz neskončnega kroga rojstev in smrti. Joga se je razvila v Indiji pred več kot 5.000 leti, kar dokazujejo tudi izredno stare skulpture z upodobitvami jogijskih položajev (*asan*), ki so bile odkrite v Indiji. Veliko ljudi na Zahodu meni, da je joga posebna oblika religije, vendar to ne drži. Jogi je z religijo skupen le pravi pomen korena besede religija, ki izvira iz latinske besede *re-ligare*, kar pomeni ponovno združiti. Ta proces oz. stanje označuje tudi beseda joga. Joga je sistematičen izbor tehnik, ki sodobnemu človeku v celostnem smislu pomagajo izboljšati zdravje – fizično, mentalno in čustveno (glej internetni vir 19).

Zvrsti joge:

- **Ananda joga**; gre za klasični slog hatha joge. Ta vrsta joge temelji na vadbi poz v kombinaciji z dihalnimi vajami, spodbuja in nadzoruje pa subtilne energije v telesu, še posebej energije čakrov. Cilj je uporabiti te energije za harmoniziranje delovanja telesa, misli in čustev, predvsem pa za dvigovanje in usklajevanje naše zavesti z višjimi

ravnmi ozaveščenosti. Ananda joga fizično ni zahtevna in se osredotoča na notranje občutke.

- **Anusara joga** je opisana kot iz srca izvirajoča, spiritualno navdihnjena vadba, vodena z znanjem za izravnavanje zunanjega in notranjega. Glavno vodilo pri vadbi je posameznikovo notranje znanje, prepričanje in gibanje.
- **Aštanga vinjasa joga** je fizično najzahtevnejša vadba joge, tako da za popolne začetnike ni primerna. Udeleženci se med vadbo gibljejo skozi točno določeno serijo vaj z namenom povečanja fleksibilnosti in vzdržljivosti telesa. Na tem slogu temelji tudi t. i. power joga.
- **Biharska šola joge** izhaja iz šivananda joge. Svami Satjananda Sarasvati je leta 1964 ustanovil Bihar School of Yoga in prenesel jogo v vsakdanje življenje. Kombiniral je samkhja, vedanta in tantra jogo ter ustvaril praktično, uporabno vedo, ki pospešuje duhovni napredek in razvoj.
- **Bikram joga (Bikramova šola)**; Bikram Choudhury je razvil vrsto joge, katere cilj je predvsem, da »znanstveno« ogrejemo telo ter raztegnemo mišice, ligamente in vezi v telesu. Vadbeni prostor mora biti ogret na 39 stopinj Celzija, v okviru vadbe se potem izvaja točno določeno zaporedje 26 poz.
- **Hatha joga**; *ha* pomeni sonce, *tha* pa luna; hatha tako ponazarja polarnost naše realnosti. Hatha joga je torej vsaka vadba joge, pri kateri poskušamo nadzorovati nihanja med eno in drugo skrajnostjo naše realnosti in s tem dosežemo uravnovešeno osebnost. Lahko je fizično izredno naporna ali pa popolnoma sproščujoča.
- **Integralna joga**; osnoval jo je Svami Sačidananda. Gre za jogo, ki posveti enako mero pozornosti tako dihalnim vajam kot tudi meditaciji in pozam.
- **Iyengar joga (Ijengarjeva šola)**; ta vrsta vadbe se ukvarja s tem, koliko gibanja, koncentracije in popravkov je potrebnih za popolno pozo pokončne drže. Pri vadbi se uporabljajo tudi različni pripomočki (plastični kvadri, pasovi ...), ki so namenjeni lažjemu izvajanju poz.
- **Jivamukti**; ta slog je fizično precej naporen, hkrati pa intelektualno stimulativen, njegov namen je spiritualno prebujenje človeka. Vsaka ura je osredotočena na neko misel, ki je podkrepljena s petjem v sanskrtskem jeziku, branjem tekstov, glasbo, zaporedjem poz in dihanjem.
- **Joga v vsakdanjem življenju**; je sistem združevanja telesa, misli in duha, ki temelji na pradavnih zapisih učenja joge, prilagojenih današnjemu življenju. Skozi vadbo si

posameznik pridobi fizično, psihično, socialno in spiritualno zdravje ter doseže samouresničitev.

- **Kundalini joga**; razvil jo je Jogi Bhajan in ta slog leta 1969 tudi prinesel na Zahod. Za to vadbo je značilna koordinacija dihanja z gibanjem in meditacijo. Gre pa za nadzorovano dvigovanje kundalini energije.
- **Power joga** je lahko vsaka vadba joge, ki je dovolj intenzivna in naporna za telo, hkrati pa vsebuje napredne raztezalne asane. V to kategorijo spadajo aštanga vinjasa vadba, pa tudi težje stopnje joge v vsakdanjem življenju, šivananda, jivamukti, ijengar vinjasa in bikram joge.
- **Šivananda joga**; gre za eno od svetovno največjih šol joge. Ta slog združuje vadbo pranajame (dihalnih vaj), klasičnih asan in relaksacije. Razvil jo je Višnu-Devananda in jo imenoval po svojem učitelju, Šivanandi.
- **Vini joga (Viniyoga)**; gre bolj za metodologijo izdelovanja vadbe za individualne zahteve in namene. Ključna značilnost vadbe je natančna integracija dihanja z gibanjem hrbtenice in zaporedjem, priredbo in intenzivnostjo vaj, odvisno od cilja naše vadbe. Vadba lahko vključuje tudi pranajamo, meditacijo, refleksijo, predavanja in ostale klasične dele joge.
- **Vinjasa** je lahko vsaka vadba joge, pri kateri so asane med seboj povezane z dihom ter se tekoče nadaljujejo in prelivajo iz ene v drugo. Vinjasa vadba je lahko zelo intenzivna ali pa ne (glej internetni vir 6).

Tudi v Sloveniji je v zadnjih letih vadba joge vse bolj priljubljena. Že vpis besedice joga v spletni iskalnik nam ponudi veliko število zadetkov na to temo: od pojasnil o tem, kaj sploh je joga, različnih vrst joge, različnih skupin, ki ponujajo vadbe, pa vse do joge za poslovneže, za moške, nosečnice, starejše, otroke itd. Tudi v Sloveniji torej obstaja pestra paleta skupin oziroma društev, v katerih se lahko z jogo ukvarjate zgolj kot s fizično aktivnostjo, obstajajo pa tudi skupine, ki sistem joge razumejo bolj poglobljeno. Ker je razvoj joge v Sloveniji v zadnjih letih hiter in je posledično vse več skupin, ki so povezane z jogo, bom spodaj predstavila samo nekatere, ki obstajajo pri nas.

7.4.1 Ezoterična šola tantra »Vama Marga«

Ezoterična šola krija tantra joge »Vama Marga« izvira iz prve tantrične skupine v Sloveniji. Ta je sprva delovala v okviru Svobodne katoliške cerkve, nato pa je pred petnajstimi leti začela samostojno pot. Skupnost pod imenom Krija tantra joga sicer temelji na tradicionalni liniji učiteljev in avtentističnem sistemu iniciacij krija in tantra joge. Delujejo samo v Ljubljani, ker pa ta skupnost ne pozna institucije članstva, je težko oceniti število njenih članov. Glede na samoocene skupnosti je aktivnih pripadnikov okrog 60, občasnih obiskovalcev pa približno 100. Na tem mestu naj še dodam, da ima v Sloveniji približno 300 ljudi opravljene vse seminarje krija tantra joge, kakšnih 500 pa začetne stopnje. Kar zadeva obrede tantra, poznajo obrede, ki se imenujejo puja (čaščenje), vendar so ti le del tantra in niso ključnega pomena, zato se pripadniki zanje odločajo po lastni presoji. Za skupnost so bolj pomembne druge organizirane oblike srečevanja (seminarji, delavnice, joga v naravi, praznovanja ...).

Edini vir financiranja skupine pomenijo dohodki od dejavnosti, torej od seminarjev in delavnic. Čeprav jim duhovno prepričanje ne narekuje širjenja njihovega nauka med nečlane skupnosti, to v določenem smislu vseeno počnejo, saj svojo dejavnost predstavljajo prek spleta, predavanj in plakatov.

7.4.2 Društvo Namaste

Leta 2000 je Blaž Bertonec (ki je danes podpredsednik društva Namaste) ustanovil Društvo za dvig kakovosti življenja. To društvo je bilo zelo splošno in široko zasnovano, zato je po enem letu njegovo delovanje nekoliko zožil in se začel ukvarjati zgolj s preučevanjem joge. Tako se je razvil Joga center Namaste. Društvo deluje zgolj v Ljubljani in njeni bližnji okolici. Po samooceni ima približno 200 pripadnikov – ker društvo ne pozna institucije članstva, točnih podatkov ni mogoče navesti. Temeljno duhovno prakso društva Namaste sestavljata joga in meditacija, ki se skupinsko izvajata v obliki tečajev, navadno enkrat na teden po uro in pol. Plačilo, ki ga od svojih članov za tečaje prejema društvo, je tudi njihov edini vir dohodka. Članom društva njihovo duhovno prepričanje narekuje širjenje prakse med nečlane skupnosti. Prav tako si prizadevajo v društvo pridobiti tudi nove člane, to pa počnejo izključno z oglaševanjem svojih dejavnosti.

7.4.3 Suryašakti yoga

Skupnost se je v Sloveniji pojavila leta 1993, ko je Diana Colonna začela izvajati prve vadbe joge. Danes dejavnost redno poteka v studiu Suryašakti, ki je organiziran v okviru oblikovalskega podjetja U3, d. o. o. Skupina sicer deluje samo v Ljubljani. V tem primeru ne moremo govoriti o pripadnikih skupnosti, ampak zgolj o posameznikih, ki v omenjenem studiu obiskujejo vadbo joge. Teh je po samooceni skupnosti približno 150. Glede na to, da je studio organiziran v obliki družbe z omejeno odgovornostjo, je logično, da se financira z dohodkom od svoje dejavnosti (tečajnine). Temu primerno tudi oglašujejo svojo dejavnost, čeprav si izrecno ne prizadevajo pridobivati novih članov.

7.4.4 Joga v vsakdanjem življenju

Jogo v vsakdanjem življenju je za potrebe sodobnega človeka razvil prof. Paramhans Svami Mahešvarananda, ki je v svetu dobro znan in izredno spoštovan učitelj joge. Vsako leto pride tudi v Slovenijo, kjer ima predavanja o praktičnih in duhovnih vidikih joge. Pri sistemu joge v vsakdanjem življenju gre za postopno, sistematično metodo, ki zajema vsa življenjska področja in je primerna za vsako življenjsko obdobje. Svojim članom ponuja resnično sprostitev, okrepitev moči, izboljšanje zbranosti in uravnoteženje življenja. Najpomembnejši cilji joge v vsakdanjem življenju so telesno, duševno, socialno in duhovno zdravje ter spoznanje božanskih lastnosti v sebi in razsvetljenje. To dosežemo s telesnimi, duševnimi in duhovnimi vajami, s polnovredno vegetarijansko hrano, z notranjim mirom, ljubeznijo in s pomočjo drugim živim bitjem, s strpnostjo do vseh narodov, kultur in ver ter s čistimi mislimi in pozitivnim načinom življenja.

Društvo sicer ponuja več vrst joge: osemstopenjsko redno vadbo po sistemu joge v vsakdanjem življenju, jogo za starejše, jogo za otroke, jogo za hrbtenico, jogo za sklepe, poletno vadbo joge in celo jogo v parku. Joga v vsakdanjem življenju deluje v Ljubljani, Mariboru, Novem mestu, Kopru, Kranju, Celju, Škofji Loki, Domžalah, Novi Gorici in Ribnici (glej internetni vir 7).

7.4.5 Joga center Devi

Center Devi je ustanovil Blaž Bertonec, ki je leta 1998 tudi začel razvijati unikatni program učenja joge, ki je zdaj dobro izpopolnjen. Devi je urejen joga center s strokovnimi programi, ki temeljijo na učenju anatomske pravilnih jogijskih položajev ter tehnik, ki vodijo k bolj vitalnemu telesu, umirjenemu umu in odprtemu srcu. Ponuja raznolike programe joge. Center Devi si je za svoje poslanstvo izbral radostno in tudi resno pot – prenašanje avtentičnega znanja joge v slovenskem prostoru. Takšne joge, ki uresničuje poglavitni cilj – transformacijo, pozitivne spremembe v telesu in umu. Center ima sedež v Ljubljani. Poleg tečajev joge ponujajo tudi učiteljski program joge, tai či⁴⁸ in či kung,⁴⁹ tečaje tajske masaže, različne seminarje in delavnice ter prodajajo knjigo in DVD, ki sta izšla v njihovi samozaložbi (glej internetni vir 19).

7.5 OSTALE SKUPINE

7.5.1 Teozofsko društvo v Sloveniji

Zametki teozofskega društva v Sloveniji segajo že v leto 1895, ko je dr. Arnold Rikli na Bledu ustanovil »Naravni zdravilni zavod«, kamor so prihajali na zdravljenje tudi številni teozofi iz vse Evrope, tako da je zavod postal živo središče za širjenje teozofskih idej. Čez pet let je nastal prvi teozofski študijski krog v Ljubljani – leta 1923 je bilo potem registrirano Teozofsko društvo v Ljubljani. Istega leta je tudi pripravljali odbor za ustanovitev Jugoslovanskega teozofskega društva ustanovil Teozofsko družbo, ki se je najprej preimenovala v Jugoslovansko sekcijo teozofskega društva in nazadnje v Teozofsko društvo v Jugoslaviji. Društvo je po II. sv. vojni in po njej delovalo v ilegali. Kasnejše politične spremembe pa so omogočile, da je leta 1966 Teozofsko društvo SFRJ začelo polno delovati. Zaradi konflikta med mlajšimi in starejšimi člani – med tradicijo in novimi idejami – se je društvo razcepilo. Pri tem so mlade (slovenske) teozofe izobčili celo na mednarodni ravni. Ti so potem leta 1989 ustanovili Teozofsko društvo v Sloveniji, ki je kmalu po osamosvojitvi Slovenije začelo organizirati redne tečaje. Leta 1992 je predsednica Teozofskega društva

⁴⁸ Tai či je nastal z združitvijo či kunga in borilne veščine kung fu. Tai či je danes vse bolj priljubljen zaradi dobrega vpliva na izboljšanje zdravja; pozitivno vpliva predvsem na živčni sistem.

⁴⁹ Či kung so posebne vaje dihanja in obvladovanja subtilne življenjske energije. Izvajamo poseben način gibanja in dihanja. Či je splošen izraz za energijo in dih, kung pomeni disciplina.

Radha Burnier izdala listino za Teozofsko društvo v Sloveniji. Društvo danes deluje v Ljubljani, Kopru, Mariboru in Celju, pri čemer je treba poudariti, da med seboj niso povezani. Teozofsko društvo v Sloveniji je imelo sicer (spet po samooceni društva) 56 članov.

Sicer je temeljno poslanstvo društva 1.) oblikovati jedro univerzalnega bratstva človeštva brez razlikovanja po rasi, veroizpovedi, spolu, kasti ali barvi; 2.) spodbujati primerjalni študij verstev, filozofije in znanosti in 3.) preučevati nepojasnjene zakone narave in latentne moči v človeku. Skupnost ne pozna obredov, za primerno oziroma koristno obliko duhovne prakse pa priporoča meditacijo.

Edini vir financiranja so članarine. Teozofsko društvo si ne prizadeva posebej pridobivati novih članov in med nečlane širiti svojega nauka, vseeno pa to na neki način počnejo prek seminarjev in javnih predavanj.

7.5.2 Društvo Lotos

Nastalo je sredi osemdesetih let preteklega stoletja, ko se je majhna skupina ljudi, ki je delovala v okviru Duhovne univerze, seznanila z organizacijo Share International. Ta mednarodna organizacija je sestavljena iz mednarodne mreže posameznikov in skupin, ki oznanjajo, da so Maitreja – učitelj sveta v prihajajoči dobi – in njihova skupina mojstrov modrosti zdaj med nami, da začenejajo javno delovati ter nam skušajo pomagati rešiti svetovne probleme. To je skupino posameznikov spodbudilo, da so tudi pri nas oblikovali podobno skupnost, ki je bila sprva neorganizirana, leta 1998 pa so se odločili za pravnoorganizacijsko obliko društva.

Društvo danes deluje v vseh večjih mestih po Sloveniji, kjer tudi organizira redna in občasna srečanja – predvsem izvajajo transmisijsko meditacijo in različna predavanja. Društvo sicer sestavljajo štirje aktivni pripadniki, medtem ko transmisijsko meditacijo redno obiskuje od 50 do 60 ljudi. Drugače pa ima društvo po lastni oceni 300 simpatizerjev.

Njihov edini vir financiranja so dohodki od prodaje knjig in revij ter prostovoljni prispevki. Njihovo duhovno prepričanje jim ne narekuje širjenja sporočila med nečlane društva. Prav tako si ne prizadevajo posebej pridobivati novih članov.

7.5.3 Društvo Satya

Skupnost je nastala leta 2001, in čeprav še ni bila formalno organizirana, je kljub temu že izvedla številne tečaje telesne in duhovne vadbe ter meditacije. Leta 2004 so skupnost Satya tudi formalno organizirali kot društvo in ga tudi registrirali. Društvo danes deluje v Ljubljani, Mariboru, Kranju ter v Krškem in po samooceni šteje približno 500 članov. Temeljno duhovno prakso društva sestavljata meditacija in joga, ki se v obliki skupinske vadbe izvajata enkrat tedensko, medtem ko se individualna vadba priporoča vsak dan.

Dohodki od dejavnosti, ki jih izvajajo (tečaji, masaže in prodaja nosilcev zvoka: »Joga za vsak dan«), so njihov edini vir financiranja.

7.5.4 Sahaja joga

Začetki Sahaja joge v Sloveniji segajo v leto 1970. Uveljavila pa se je šele v sredini osemdesetih let, ko se je na študijskem potovanju z njo podrobneje seznanil eden od sedanjih pripadnikov skupnosti. Še večja organiziranost skupnosti je rezultat srečanja enega od članov skupnosti z ustanoviteljico Sahaja joge Šri Mataji Nirmala Devi. Sahaja joga svoje doktrinarne osnove črpa iz številnih del ustanoviteljice. Temeljno poslanstvo skupnosti je tako predstavljanje poti samospoznanja s pomočjo posebnih tehnik meditacije. S pomočjo le-te namreč posameznikova zavest doseže nove dimenzije in tako posameznik spozna svoje duhovno bistvo ter absolutno resnico. Temeljna religijska praksa je tako skupinska meditacija, ki poteka enkrat tedensko v obliki seminarjev. Meditacija lahko po dogovoru poteka tudi individualno.

Skupnost ni formalno organizirana, deluje pa v Ljubljani, Kranju in Kopru. Natančno število pripadnikov skupnosti je zaradi nepriznavanja institucije članstva težko oceniti, vseeno pa v skupnosti ocenjujejo, da jih je od 60 do 70. Religijsko prepričanje jim tudi ne narekuje širjenja njihove prakse med nečlane skupnosti, vseeno pa s pomočjo oglasov, plakatov, spletne strani, različnih delavnic in seminarjev obveščajo javnost o delovanju skupnosti. Kar zadeva financiranje, so edini vir prihodkov prostovoljni prispevki, v Sloveniji pa tudi ne obstaja možnost popolne oziroma poklicne posvetitve skupnosti.

7.5.5 Transcendentalna meditacija

Zveza za transcendentalno meditacijo (Zveza za TM) je krovna organizacija za društva, ki v Sloveniji organizirajo tečaje tehnike TM ter druge tečaje v okviru znanj, ki jih razvija in oživlja Mahariši Maheš Jogi. Zveza za TM je vpeta v mednarodno organizacijo, ki povezuje sorodna društva in organizacije po vsem svetu. Tečaje tehnike TM in ostale tečaje v okviru Maharišijevih programov vodijo samo usposobljeni učitelji tehnike TM, potrjeni pri mednarodni organizaciji Maharishi Vedic University (Nizozemska).

Mahariši je tehniko TM začel poučevati že pred skoraj petdesetimi leti, v Sloveniji pa so tečaji stekli v sedemdesetih letih. Danes so v okviru Zveze za TM dejavna štiri društva; v Ljubljani, Kranju, Mariboru in Novem mestu; v njihovem okviru deluje 10 učiteljev.

Transcendentalna meditacija – tehnika TM je preprost, naraven, nenaporen postopek, pri katerem duh naravno in brez napora doseže izvor misli, umirjeno stanje duha – transcendentalno zavest – čisto zavest, samonanašajočo se zavest, ki je izvor vseh procesov ustvarjanja. Transcendentalno meditacijo izvajamo 15–20 minut, zjutraj in zvečer, udobno sede z zaprtimi očmi. Med izvajanjem tehnike TM se posameznikova zavest umiri in izkuša enkratno stanje spokojne budnosti. Ko telo doseže globoko sprostitvev, duh preseže najfinejšo aktivnost, da bi izkusil najpreprostejšo obliko zavesti, transcendentalno zavest, kjer je zavest odprta sama sebi. To je samonanašajoče se stanje zavesti.

Izkušnja transcendentalne zavesti razvija posameznikov še nerazviti ustvarjalni potencial, s tem ko raztaplja nakopičen stres in utrujenost z globokim počitkom, ki ga doživimo v času izvajanja tehnike. Ta izkušnja oživlja posameznikovo ustvarjalnost, dinamizem, urejenost in organizacijsko moč; rezultat tega pa sta povečana učinkovitost in uspeh v vsakodnevem življenju. Tehnika transcendentalne meditacije je znanstveno preverjena, ne zahteva nikakršnega verovanja ali prevzemanja določenega načina življenja. Izvajanje ne vključuje nobenega napora ali koncentracije.

Lahko se je naučimo in ne zahteva kakih posebnih sposobnosti. Ljudje vseh starosti, različnih izobrazb, kultur in ver po vsem svetu izvajajo to tehniko in uživajo širok spekter njenih koristi (glej internetni vir 20).

7.5.6 Tao In – društvo za krepitev telesa, uma in duha

Tao In združuje vse ljudi, ki jih zanima izobraževanje o naslednjih temah: naravno zdravljenje, revitalizacija, pomladitev, narava, naravne sile in zakoni, osebna rast, vzgajanje življenjske energije, duhovna kultivacija, mikrokozmos, makrokozmos, tao, notranja alkimija, misticizem, intuicija, vedeževanje, zaščita pred negativnimi vplivi, skrivnosti borilnih veščin, gibanje in meditacija, zdrava prehrana, vitalna spolnost, starodavna znanost in duhovni spisi (I-čing, Tao teh čing ...), preseganje reinkarnacije, nesmrtnost, dolgoživost, feng šuj, astrologija ... Društvo Tao In združuje vse ljudi, ki cenijo praktičnost, preprostost, modrost, naravnost in humor.

Društvo deluje po vsej Sloveniji, ustanovila pa sta ga Dušan Donko, učitelj naravne poti (inštruktor Mantaka Chie), in Bernarda Pavič, dipl. del. ter. (glej internetni vir 21).

7.5.7 Duhovna univerza

Duhovna univerza vsebinsko pokriva duhovno modrost in vedo o notranji (nadčutni) zgradbi življenja, to je ezoteriko. To znanje v zametkih izvira iz vzhodnih duhovnih sistemov (joga, budizem, vedska tradicija, zen ...) in zahodne duhovne tradicije (krščanstvo, misterijske religije, evropska filozofija ...), večji vzpon pa je doživelo šele v 19. stoletju s teozofijo (H. P. Blavatsky) in v 20. stoletju z avtorico A. A. Bailey.

Duhovna univerza je namenjena »iskrenim iskalcem notranje resnice«, ki želijo odkriti izvor luči, ljubezni in življenjskega smisla. Gre za večletni program osebne in duhovne rasti za odrasle, obsega pa izkustveno in študijsko delo:

- skupinska tedenska srečanja, ki vključujejo sprostitve, meditacijo, predavanja in razgovore,
- delavnice za psihofizično in osebno integracijo: joga, taj-ji quan, dihalne vaje, zdrava prehrana, delo s čakrami,
- iniciacije v meditacijo,
- bivalne seminarje v prijetnem naravnem okolju,
- individualna srečanja z učiteljem – vsak med nami duhovno raste na svoj enkratni način ter potrebuje ustrezne nasvete (glej internetni vir 22).

7.5.8 Feng shui akademija

Feng shui akademijo je ustanovila Helena Golenhofen, ki se je po zaključenem študiju gradbeništva začela ljubiteljsko ukvarjati s feng šujem. Po letu dni študiranja in eksperimentiranja s feng šujem se je vpisala na osemmesečni tečaj feng šuja v Münchnu, kjer se je seznanila z učitelji, ki poučujejo klasični feng šuj in so se ga učili pri kitajskih mojstrih. Po končanem osnovnem šolanju je obiskala več nadaljevalnih tečajev in delavnic (kitajska astrologija, šola oblik, kompasova šola). Ker je opazila, da so informacije na slovenski sceni feng šuja pogosto pomanjkljive, je izdelala spletno stran, na kateri se je odločila ponuditi kakovostne informacije o tej zanimivi in vsestransko uporabni temi; poimenovala jo je Feng shui akademija. Ta ima po njenih besedah več funkcij: izobraževalno (ponuja seminarje, delavnice, predavanja), svetovalno (profesionalno svetovanje) in povezovalno (ponuditi prostor za ljudi z različnimi potrebami in pogledi na feng šuj).

Feng šuj je sicer več kot 3500 let stara znanost, ki ima svoje korenine v kitajskem pogledu na vesolje, kjer vse stvari na svetu pripadajo petim osnovnim elementom (ogelj, kovina, zemlja, les, voda) in so napojene s pozitivno ali negativno energijo. Ta energija se imenuje čí. V dobrednem prevodu feng šuj pomeni »veter in voda«. Feng šuj je postopek oblikovanja življenjskega prostora. Najbolje se ga da opisati kot znanost izbiranja in urejanja okolja, ki stremi po popolnem harmoničnem ravnovesju petih elementov ter tudi energij jin in jang. Kdor živi v takšnem okolju, bo imel prijetno življenje (glej internetni vir 23).

Verjetno obstaja še veliko skupin, ki bi jih prav tako lahko uvrstila v svoje diplomsko delo, kar samo dokazuje, da je v Sloveniji ponudba NRG, društev in drugih organizacij, ki doktrino oz. ideje črpajo iz azijskih religij, iz dneva v dan bogatejša.

8. SKLEP

V času, ko življenje poteka vse hitreje in je svet zaradi globalizacije vse manjši, se tudi v družbi dogajajo velike spremembe. Predvsem zahodne družbe težijo k popolnosti in vsestranskosti – od posameznika se veliko pričakuje: da bo vsako vlogo v življenju odigral čim bolj popolno. Vse to pa ga postavlja pod velik pritisk, s katerim se spet spopada vsak po svoje. Veliko ljudi motivacijo za premagovanje vsakdanjih ovir išče tudi v religijah. Tako kot v družbi pa tudi na religijskem področju v zadnjih desetletjih prihaja do velikih sprememb. S preseljevanjem ljudi po svetu ter vse večjo razvitostjo komunikacijskih in transportnih poti so se religije hitreje širile po svetu, se »prilagajale« novemu okolju in se mešale z lokalnim verovanjem. Tako lahko tudi v državah zunaj Azije danes najdemo številne budistične templje, meditacijske centre, orientalske inštitute, tečaje joge in številnih borilnih veščin, ki izhajajo iz azijske kulture. Še več, azijske religije vse bolj postajajo tudi del popularne kulture. Na Zahodu je najbolj priljubljen budizem z vsemi svojimi različicami, pa tudi hinduizem je močno prisoten.

Prav tako kot drugod na Zahodu smo tudi v Sloveniji priča pravi poplavi različnih NRG azijskega porekla, new age skupin, različnih društev in drugih neformalno organiziranih skupin, ki svoje ideje črpajo prav iz azijskih religij. Številne od teh skupin seveda ne sledijo strogo zapovedim azijskih religij, iz katerih posredno izhajajo, ali pa so njihov pomen celo (nekoliko) prilagodile zahodnemu svetu.

Na začetku diplomske naloge sem postavila hipotezo, da je v Sloveniji vse več različnih azijskih religijskih skupin, kar kažejo tudi podatki, zbrani v raziskavi Centra za preučevanje kulture in religije o NRG. Podatki raziskave o začetku delovanja namreč kažejo na močan porast alternativnih religijskih in duhovnih skupin v osemdesetih letih minulega stoletja. Od leta 1905 do leta 1980 je v Sloveniji nastalo devet takšnih skupin, od leta 1981 do leta 2006 pa kar 48 (med njimi vse budistične in samonikle ter večina binkoštnih in hindujskih).

Druga hipoteza pravi, da te skupine doktrinarno izvirajo iz indijske tradicije (največ je budističnih in hindujskih skupin). V raziskavi Centra za preučevanje kulture in religije o NRG je bilo tudi ugotovljeno, da je med NRG največ krščanskih in azijskih skupin. Med azijskimi pa prevladujejo hindujske skupine.

Tretje hipoteze, ki pravi, da so pripadniki teh skupin v primerjavi s krščanstvom bolj izobraženi in mlajši prebivalci, ne morem zagotovo potrditi, saj raziskave, ki bi to potrjevale, še niso bile opravljene. Dejstvo pa je, da bi bilo verodostojno raziskavo na to temo zaradi majhnega deleža prebivalstva, ki je vključeno v nova religijska gibanja, skoraj nemogoče izpeljati. Na tem mestu se lahko oprem edino na Barkerjevo, ki pravi, da je populacija v začetnem obdobju vsakega NRG zastopana atipično; na začetku prevladujejo predvsem mladi, nadpovprečno izobraženi in dobro preskrbljeni predstavniki srednjega razreda. S časom pa populacija NRG postaja vse bolj tipična.

Azijske religije so torej s svojo duhovno noto močno prisotne tudi v življenju marsikaterega Slovenca. Nič nenavadnega ni niti to, da se celo mnogi kristjani ukvarjajo z jogo, kakšnimi borilnimi veščinami, ali pa si opremijo stanovanje v skladu s feng šujem. Sčasoma bomo verjetno deležni vse več vplivov tujih kultur in religij; katerim bomo sledili, pa še naprej ostaja odločitev vsakega posameznika.

9. SEZNAM VIROV

Samostojne publikacije:

Aldridge, Alan (2000): *Religion in the Contemporary World: A Sociological Introduction*. Cambridge: Polity Press.

Clarke, Peter B. (2006): *New Religions in Global Perspective: A Study of Religious Change in the Modern World*. London, New York: Routledge.

Črnič, Aleš (2005): *V imenu Krišne. Družboslovna študija gibanja Hare Krišna*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Davie, Grace (2005): *Religija v sodobni Evropi: mutacija spomina*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Dawson, Lorne L. (2004): *Cults in Context: Readings in the Study of New Religious Movements*. New Brunswick in London: Transaction Publishers.

Flere, Sergej (1992): *Uvod v sociologijo*. Ljubljana: Časopisni zavod Uradni list RS.

Flere, Sergej in Marko Kerševan (1995): *Religija in (sodobna) družba: Uvod v sociologijo religije*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Haralambos, Michael in Martin Holborn (1995): *Sociologija. Teme in pogledi*. Ljubljana: DZS.

Hexham, Irving in Karla Poewe (1997): *New Religions as Global Cultures: Making the Human Sacred*. Boulder: Wesview.

Goljevšček, Alenka (1992): *New age in krščanstvo*. Koper: Ognjišče.

Lewis, James R. (2004): *The Oxford Handbook of New Religious Movements*. New York: Oxford University Press.

Smith, Huston (1996): *Svetovne religije*. Maribor: Obzorja.

Smrke, Marjan (2000): *Svetovne religije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Škafar, Vinko (1998): *Verstva, sekte in novodobna gibanja*. Celje: Mohorjeva družba.

Šmitek, Zmago (1986): *Klic daljnih svetov: Slovenci in neevropske kulture*. Ljubljana: Borec.

Članki iz revij in zbornikov:

Barker, Eileen (2001): Kdo bo zmagal? Nacionalne in manjšinske religije v postkomunistični družbi. Duhovna veleblagovnica. *Časopis za kritiko znanosti* 29(202/203), 103–122.

Barker, Eileen (1999): New Religious Movements, Their Incidence and Significance. V Bryan R. Wilson in Jamie Cresswell (ur.): *New Religious Movements: Challenge and Response*, 15–30. London, New York: Routledge.

Bauman, Zygmund (1998): Postmodern Religion? V Heelas, Paul (ur.): *Religion, Modernity and Postmodernity*, 55–75. Oxford: Blackwell Publishers.

Črnič, Aleš (2001a): Nirvanizacija globalne vasi. Privlačnost azijskih religij za sodobne zahodne družbe. Duhovna veleblagovnica. *Časopis za kritiko znanosti* 29(202/203), 141–161.

Črnič, Aleš (2001b): Teorija in praksa definiranja religije. *Teorija in praksa* 38(6), 1004–1016.

Črnič, Aleš (2003): Odnos sodobnih družb do novih religijskih gibanj. *Teorija in praksa* 40(1), 117–135.

Debeljak, Aleš (1992): New age in popularnost azijskih religioznih tradicij v Ameriki. Happy new age. *Časopis za kritiko znanosti*, 20–31.

Lesjak, Gregor (2001): Nova religijska in duhovna gibanja v Sloveniji. *Teorija in praksa* 38(6), 1008–1124.

Richardson, James T. (2004): Definitions of cult: from sociological-technical to popular-negative. V Lorne L. Dawson (ur.): *Cults in Context: Reading in the Study of New Religious Movements*, 29–38. New Brunswick (USA), London: Transaction Publishers.

Wallis, Roy (2004): Three types of new religious movements. V Lorne L. Dawson (ur.): *Cults in Context: Reading in the Study of New Religious Movements*, 39–69. New Brunswick (USA), London: Transaction Publishers.

Wilson, Bryan (2001): Metodološki problemi proučevanja novih religijskih gibanj. Duhovna veleblagovnica. *Časopis za kritiko znanosti*, 91–102.

Priročniki, slovarji:

Veliki splošni leksikon (2006): Priročna izdaja, Ljubljana: DZS.

Verbinc, Frane (1997): *Slovar tujk*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Internetni viri:

Internetni vir 1 – Buddhist Congregation Dharmaling (2007): *Predstavitev*. Dostopno na <http://www.dharmaling.org/content/view/38/34/lang,sl/> (18. april 2007).

Internetni vir 2 – City Yoga (2007): *Kaj je joga?* Dostopno na <http://www.drustvo-satya.si/> (12. april 2007).

Internetni vir 3 – Ezoterična šola tantra Vama Marga (2007): *Kaj je tantra?* Dostopno na <http://www.kriyatantra.com/> (12. april 2007).

Internetni vir 4 – Gibanje za pravičnost in razvoj (2007): *Dejavnosti*. Dostopno na <http://www.gibanje.org/index.php?id=2> (27. januar 2007).

Internetni vir 5 – Sadhana joga studio (2007): *Društvo Namaste*. Dostopno na http://www.sadhana.si/index.php?option=com_content&task=view&id=19&Itemid=30#up (10. april 2007).

Internetni vir 6 – Sloyoga.net (2007): *Zvrsti joge v Sloveniji*. Dostopno na http://sloyoga.net/index_slo.html (10. oktober 2007).

Internetni vir 7 – Joga v vsakdanjem življenju (2007): *Sistem*. Dostopno na <http://www.joga-v-vsakdanjem-zivljenju.org/sistem/jvz.asp> (10. oktober 2007).

Internetni vir 8 – Religije.info (2007): *Nove religije v Sloveniji*. Dostopno na <http://www.religije.info/NoveReligije/index.htm> (27. april 2007).

Internetni vir 9 – Sahaja yoga (2007): *Poznavanje korenin*. Dostopno na http://www.jogaslovenija.org/kaj_je_sy.html (10. april 2007).

Internetni vir 10 – Hare Krišna (2007): *Vse o Hare Krišni*. Dostopno na <http://www.harekrisna.net/detect.html> (5. februar 2007).

Internetni vir 11 – SGI Slovenija (2007): *Organizacija SGI*. Dostopno na <http://www.sgi-si.org/default.cfm?Jezik=Sl&Kat=01/> (18. april 2007).

Internetni vir 12 – Suryašakti Yoga center (2007): *Suryasakti*. Dostopno na http://suryasakti.org/index_slo.html (10. april 2007).

Internetni vir 13 – Tara yoga center (2007): *Predstavitev*. Dostopno na <http://www.satyanandayoga.tara.si/tyc.php> (10. oktober 2007).

Internetni vir 14 – Uradni list RS (2007): *Zakon o verski svobodi*. Dostopno na <http://www.uradni-list.si/1/ulonline.jsp?urlid=200714&dhid=87534> (27. april 2007).

Internetni vir 15 – Urad vlade RS za verske skupnosti (2007): *Podatki o registriranih cerkvah in drugih verskih skupnostih*. Dostopno na http://www.uvs.gov.si/si/urad_vlade_rs_za_verske_skupnosti/ (21. september 2006).

Internetni vir 16 – John Bullitt (2005): *Kaj je theravada budizem?* Dostopno na <http://www.slo-theravada.org/pdf/Kaj%20je%20theravada%20budizem.pdf> (27. maj 2007).

Internetni vir 17 – SloTheravada (2007): *Društvo theravadskih budistov Bhavana*. Dostopno na <http://www.slo-theravada.org/index.htm> (20. september 2007).

Internetni vir 18 – Madhyamika, Slovensko budistično društvo Srednja pot (2007): *O društvu*. Dostopno na <http://buda.si/index.php> (20. september 2007).

Internetni vir 19 – Devi joga center (2007): *Splošno o jogi*. Dostopno na <http://www.devi-jogacenter.si/joga/1/2/> (10. oktober 2007).

Internetni vir 20 – Transcendentalna meditacija (2007): *Kaj je tehnika TM?* Dostopno na <http://www.tm-drustvo.si/> (8. oktober 2007).

Internetni vir 21 – Tao-si (2007): *Predstavitev*. Dostopno na <http://www.tao-si.com/> (14. oktober 2007).

Internetni vir 22 – Duhovna univerza (2007): *Predstavitev*. Dostopno na <http://www.cdk.si/du/predstavitev/predstavitev.htm> (9. oktober 2007).

Internetni vir 23 – Feng shui akademija (2007): *Vse o FS akademiji*. Dostopno na <http://www.fengshui-akademija.com/rubrike/fsakademija.php> (8. oktober 2007).

Internetni vir 24 – Sončev portal (2007): *Feng shui*. Dostopno na <http://evodnik.pozitivke.net/index.php?topic=FengShui> (2. oktober 2007).

Internetni vir 25 – Sončev portal (2007): *Reiki*. Dostopno na <http://evodnik.pozitivke.net/index.php?topic=Reiki> (2. oktober 2007).

Ostali viri:

Podatki, zbrani v okviru empirične sociološke raziskave »Nova religijska in duhovna gibanja v Sloveniji«, ki poteka na Centru za preučevanje kulture in religije na Fakulteti za družbene vede pod vodstvom dr. Aleša Črničā.